

Mia Brathagen Lie

Seksualundervisning i ungdomsskolen: Kan den være med på å øke aksepten for og holdninger til skeive, samt tilrettelegge for å gjøre det lettere for ungdom å være skeiv i dag?

Masteroppgave i Psykologi: læring - hjerne, atferd, omgivelser

Veileder: Mons Bendixen

Mai 2021

Mia Brathagen Lie

**Seksualundervisning i ungdomsskolen:
Kan den være med på å øke aksepten
for og holdninger til skeive, samt
tilrettelegge for å gjøre det lettere for
ungdom å være skeiv i dag?**

Masteroppgave i Psykologi: læring - hjerne, atferd, omgivelser
Veileder: Mons Bendixen
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven ønsker å se om seksualundervisning i ungdomsskolen kan ha en effekt på holdninger til skeive blant elever på niende og tiende trinn. Negative holdninger til skeive har sammen med mobbing, diskriminering og fordommer alle vist seg å være påvirkere på skeives psykiske helse og livskvalitet, som har vist seg å være dårligere enn hos cis-heterofile. Ved å redusere slike negative påvirkningskilder for unge skeive vil forebyggende arbeid i skolen være en mulighet til å endre på dette, og er fremtredende i mange handlingsplaner mot diskriminering grunnet seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Innen forebyggende arbeid finner vi kompetanseheving, utvikling av innhold i – samt implementering av – læreplanen, og normkritisk tilnærming.

Tidligere forskning har vist at seksualundervisning kan ha en effekt på både holdninger og atferd, men fokuserer i stor grad på holdninger og atferd rundt sex og seksuell helse. Det finnes lite forskning på hvordan både undervisning generelt, men også seksualundervisning spesifikt, kan være med å påvirke holdninger til skeive, og det er derfor jeg med denne studien ønsket å undersøke dette.

For å undersøke dette ble en kvantitativ tilnærming valgt, der spørreskjemaer ble distribuert til et utvalg av kombinerte- og ungdomsskoler i Trondheim kommune. Det ble spurt om holdninger til skeive blant elevene samt deres rangering av nære venners og elevene på skolen sine holdninger, seksualundervisningen de har hatt samt andre faktorer som direkte eller indirekte har vist seg å ha en sammenheng med holdninger til skeive. Blant disse har vi: skeiv ordbruk og kontakt med og kjennskap til skeive.

Oppsummert viste resultatene at seksualundervisning ikke har en effekt på holdninger til skeive, verken mengde tema de har hatt om eller mengde informasjon om kjønns- og seksualitetsmangfold de har fått fra de ulike kildene. De viste imidlertid en sammenheng mellom holdninger til skeive og kjønn, etnisitet, og kontakt med og kjennskap til skeive. Mer kontakt hang sammen med mer positive holdninger, innvandrere rangerer holdninger til skeive som mer negative enn etnisk norske og gutter har mer negative holdninger til skeive enn jenter. Kjønn hadde også den største prediksjonskraften av alle variablene på holdninger til skeive. Holdningene til ikke-skeive er generelt mer positive enn til skeive, og gruppene transpersoner og ikke-binære ble rangert mest negativt av alle gruppene. Blant temaene var det «sex» og «seksuelt overførbare infeksjoner» som flest oppga de hadde hatt om, og færrest om «kjønnsuttrykk og normalitet» samt «pornografi og sex på nett». Lærere og sosiale medier fremsto som de kildene de hadde fått mest informasjon fra.

Videre vil mer omfattende undersøkelser om forholdet mellom undervisning og holdninger til skeive være gunstige å utføre for å bedre og optimalisere skolens forebyggende arbeid mot diskriminering, mobbing og negative holdninger til skeive

Abstract

This thesis endeavors to find out whether sexual education in middle school influence the attitude toward queer people among pupils in the 9th and 10th grade. Negative attitudes toward queer people have, along with bullying, discrimination and prejudice, been shown to affect their mental health and quality of life, both of which have proven worse in queer people than cis-het people. By reducing such negative factors, preventive action in schools would provide an opportunity to change this and is prominent in multiple action plans to prevent discrimination due to sexual orientation, gender identity and gender expression. Preventive action includes increasing competence, developing the content – and implementation – of the curriculum, and norm-critical approaches.

Previous studies have shown that sexual education can have an effect on both attitude and behavior, but largely focuses on attitude and behavior regarding sex and sexual health. There exists limited research on how education in general and sexual education specifically can influence attitudes toward queer people, which is why I want to examine that in this thesis.

To explore this problem, a quantitative approach was taken, distributing questionnaires to a selection of middle schools within Trondheim municipality. The pupils were asked about their own attitude toward queer people, as well as those of their friends and peers, the sexual education they have had, and other factors which directly or indirectly have shown to be linked to attitude toward queer people.

In summation, the results showed that sexual education did not influence the attitude toward queer people; neither the number of subjects covered nor the amount of information about gender and sexual diversity had any effect. They did, however, show a link between attitude toward queer people and gender, ethnicity, and interaction with and relation to queer people. More interaction contributed to a more positive attitude, immigrants had a more negative attitude toward queer people than ethnic Norwegians, and males had a more negative attitude than females. Gender turned out to be the biggest predictor of attitude toward queer people. The attitude toward non-queer people is generally more positive than toward queer people, and the sub-groups “transsexuals” and “non-binary” were subject to the most negative attitude. Among the subjects, “sex” and “sexually transmitted diseases” were most frequently listed as covered by sexual education, while “gender expression and normality” and “pornography and sex on the Internet” were listed most infrequently. Teachers and social media were the sources which contributed to the most information.

Going forward, more comprehensive studies about the relationship between education and attitude toward queer people will be beneficial to improve and optimize schools’ preventive action against discrimination, bullying and negative attitude toward queer people

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en utrolig lærerik prosess. Det har vært en tid med mye frustrasjon når ting ikke har gått min vei, men også gleder i form av både mestringsfølelse og engasjement for oppgaven jeg nå har produsert. Nå som min tid som masterstudent er over, kan jeg se tilbake på to år der jeg virkelig fikk fordypet meg i et fagfelt jeg interesserer meg for, og kunnskap jeg tar med meg videre i livet.

Jeg er meget takknemlig for alle skolene som deltok i min studie, uten dere hadde det virkelig ikke vært mulig å gjennomføre for meg. Det at skeive er i fokus i min oppgave, gjør at det fremsto som ekstra viktig å gjennomføre, siden jeg føler det er en gruppe i samfunnet som fortjener mer oppmerksomhet.

Jeg vil også takke min veileder Mons Bendixen som har veiledet meg gjennom faser av prosjektet der jeg sto fast, gikk meg gode tilbakemeldinger hele veien samt faglig støtte.

Videre er jeg veldig takknemlig for alle samtalene jeg har hatt med mine venner underveis i prosessen, dere har alltid vært der når jeg har trengt å gå en tur og ventilere om oppgaven eller snakke om noe helt annet. Dere har virkelig gjort det lettere for meg i denne masterperioden.

Jeg vil også rette en stor takk til min mamma som alltid har støttet meg, både meg trøst og skryt når jeg aller mest har trengt det. Til slutt vil jeg takke Simon som har vært ved min side hele veien og gjort min hverdag gjennom denne perioden så utrolig fin.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	7
1.1 Skeive.....	8
1.1.1 Begrepsavklaring.	8
1.1.2 Omfang.	8
1.1.3 Helse og livskvalitet hos skeive.....	9
1.2 Årsaksforklaringer på skeives dårligere psykiske helse	9
1.2.1 Minoritetsstress.	10
1.2.2 Negative holdninger til skeive.....	10
1.2.3 Mobbing.	11
1.2.4 Hatefulle ytringer	12
1.3 Forebyggende tiltak	13
1.3.1 Kompetanseheving i skolen.....	13
1.3.2 Skape en arena for relasjonsbygging og samarbeid.	14
1.4 Holdningsfremming i skolen.....	15
1.5 Heteronormativitet i skolen.....	16
1.6 Undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold	17
1.6.1 Naturfag.	18
1.6.2 KRLE.....	18
1.6.3 Samfunnsfag.....	18
1.6.4 Kroppsøving.	18
1.6.5 Engelsk.	18
1.6.6 Helseesykepleiere og eksterne aktører.....	19
1.7 Tidligere forskning	20
1.7.1 Seksualundervisning sin effekt på holdninger og atferd rundt seksuell helse ...	20
1.8 Oppsummering.....	21
1.9 Denne studien	21
2. Metode.....	22
2.1 Design og deltakere	22
2.2 Prosedyre	22
2.3 Måleinstrumenter	23
2.3.1 Holdninger til skeive.	23
2.3.2 Holdninger til andre grupper.	23
2.3.3 Aksept av skeive seksuelle handlinger.	23
2.3.4 Aksept av seksuelle handlinger.....	23
2.3.5 Tanker rundt det å kunne velge egen seksuell orientering og identitet.	23
2.3.6 Kontakt med og kjennskap til skeive.	24
2.3.7 Holdninger til skeive i respondentenes omgangskrets.	24
2.3.8 Skeiv ordbruk	24
2.3.9 Spørsmål om skeive.....	24
2.3.10 Spørsmål om seksuell helse.	25
2.3.11 Undervisning.	25
2.3.12 Kunnskapskilder.....	25
2.3.13 Bakgrunnsvariabler.....	25
2.4 Pilotstudie	26

2.5 Analyser.....	26
2.5.1 Gruppeforskjeller.....	26
2.5.2 Korrelasjonsanalyser.....	26
3. Resultater.....	27
3.1 Undervisningstema.....	28
3.2 Kilder.....	28
3.3 Gruppeforskjeller.....	29
3.3.1 Respondentenes holdninger til skeive.....	29
3.3.2 Respondentenes vurdering av nære venners holdninger til skeive.....	29
3.3.3 Respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive.....	30
3.3.4 Aksept for seksuelle handlinger (klining) mellom skeive.....	30
3.3.5 Aksept av at en av samme kjønn sjekker en opp.....	30
3.3.6 Aksept for valg av kjønn.....	30
3.4 Korrelasjonsanalyser.....	30
3.5 Regresjonsanalyse.....	32
4. Diskusjon.....	35
4.1 Seksualundervisning sin effekt på holdninger til skeive.....	35
4.2 Seksualundervisningen sin effekt på elevene på skolen.....	36
4.3 Oversikt over seksualundervisningen.....	36
4.3.1 Tema.....	36
4.3.2 Kilder.....	37
4.4 Ordbruk.....	38
4.5 Holdninger til skeive blant elever i niende og tiende klasse.....	38
4.6 Hva kan ha en effekt på holdninger til skeive?.....	39
4.6.1 Kontakt med og kjennskap til skeive.....	39
4.6.2 Etnisitet og religion.....	40
4.6.3 Kjønn.....	41
4.7 Seksualundervisning sin effekt og verdi.....	41
4.8 Begrensninger og svakheter ved studien.....	42
4.9 Veien videre.....	43
5. Konklusjon.....	44
Referanseliste.....	45
Appendiks A-C.....	X

1. Innledning

Det juridiske vernet mot diskriminering av skeive står sterkt i Norge, og det er forbudt å diskriminere eller trakassere grunnet seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (Straffeloven, 2020). Skeive personer i Norge er likevel en gruppe som opplever diskriminering, mobbing og vold på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet (Fladmoe & Nadim, 2019). Det er også en gruppe som i langt større grad enn den øvrige befolkningen har opplevd å bli utsatt for ulike type negative ytringer, blant annet nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 31). Når det kommer til negative holdninger til skeive, viser undersøkelsen til Anderssen og Malterud (2013) at andelen personer med slike negative holdninger er blitt mindre, men til tross for en positiv utvikling og at de fleste oppgir at de behandler alle likt, avdekker undersøkelsen tegn på at dette ikke nødvendigvis stemmer. Blant annet vises det at mange har negative holdninger til seksuelle minoritetsgrupper samt handlinger som kan reflektere skeiv seksuell orientering, selv om deres oppfatning av egne holdninger ikke tilsier det (Anderssen & Slåtten, 2008). Skeive ungdommer er også en gruppe som rapporterer betydelig mer mobbing enn heterofile ungdommer, og skjellsordet «homo» er mye brukt blant ungdom i norsk skole (Roland & Auestad, 2009; Slåtten, Anderssen & Hetland, 2015). Folks holdninger til skeive kan ifølge Anderssen og Malterud (2013) ha mye å si for skeives oppfattelse av seg selv og hvilket handlingsrom for åpenhet man har i hverdagen. Forskning viser også at hatytringer kan ha en rekke konsekvenser for dem som blir utsatt, blant annet emosjonelle reaksjoner, lavere selvtillit, utrygghet, tap av verdighet og atferdsendring (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 68). Slike negative konsekvenser kan resultere i at folk videre er mer negativt innstilt til denne gruppen og identifisering med den, og en kartlegging av spørsmål knyttet til skeive på ung.no viste at det er knyttet mye frykt til det å være skeiv, samt at de som allerede identifiserer seg som skeiv virker redde for å «komme ut» (Lassemo, Sand & Tøndel, 2020).

Videre viser Statistisk sentralbyrå (SSB) sin undersøkelse *Livskvalitet i Norge 2020* at skeive er en av gruppene som blir fremhevd med lavere livskvalitet, der indikatoren psykisk helse er en av de som skiller seg ut som dårligst sammenlignet med resten av befolkningen (Støren, Rønning & Gram, 2020). Anderssen og Malterud (2013) sin rapport om skeives levekår viser at selv om de fleste lesbiske, homofile og bifile selv opplever å ha god helse, er andelen med dårligere psykisk helse samt lavere livskvalitet større enn blant heterofile. I befolkningen er det også den yngste gruppen som skårer lavest på tilfredshet med egen psykisk helse, derav en av tre i aldersgruppen 18-24 år, som er dobbelt så stor andel som blant personer i aldersgruppen 45-66 og 67-79 år. Denne tendensen er også tydelig blant skeive, der forskjellen ligger i at nivåene på lav tilfredshet med livet er høyere i alle aldersgruppene, og i den yngste aldersgruppen rapporterer over halvparten at de er lite tilfredse med egen psykisk helse (Støren et al., 2020). SSB sin Livskvalitetsundersøkelse viser at skeive ser ut til å gjøre opp om lag sju prosent av befolkningen i Norge mellom 18-79 år, der den yngste delen av befolkningen (18-29 år) har høyest andel (Støren et al., 2020).

Når det kommer til tiltak for å få bedre dette, finnes det mange som både er satt i gang og skal igangsettes på ulike arenaer. Blant den unge skeive gruppen vil skolen være en av de viktigste arenaene at det skjer en endring, dette basert på både elevenes egne ønsker og handlingsplaner fra ulike instanser. Skeive ungdommer rapporterer blant annet at det ville ha hjulpet om undervisningen på skolen var mer inkluderende når det kommer til skeive, samt om det ble undervist om temaer knyttet til seksuell orientering,

kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i flere fag (Endestad, 2019). Ved den likestillingspolitiske redegjørelsen ved Stortinget i april 2021, ble viktigheten av kompetanse om skeive i rammeplaner i relevante utdannelsesløp fremhevet som en del av LHBT+-handlingsplanen (Raja, 2021). Regjeringens handlingsplan mot diskriminering grunnet seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk legger også vekt på styrking av lærerens kompetanse om gruppebaserte fordommer samt fokus på et godt psykososialt miljø via arbeid mot mobbing i skolen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Skolens undervisning om seksualitet fremstår på bakgrunn av dette som viktig for elevene, i tillegg til at den er obligatorisk siden den er en del av læreplanen. Det kan ha mange positive effekter, blant annet å bidra til kunnskap om temaet og representasjon av gruppen det er snakk om. Røthing (2009) sier at «undervisning om homoseksualitet i norsk skole er først og fremst rettet mot å hindre homonegative holdninger og utrop blant elever, og å forebygge det som gjerne omtales som «homofobisk mobbing»» (Røthing, 2009, s. 89). På bakgrunn av dette ønsker jeg i denne studien å se på holdninger til skeive blant elever i ungdomsskolen, og videre om skolens undervisning rundt disse temaene (hovedsakelig i form av seksualundervisning) kan være relatert til disse holdningene.

1.1 Skeive

1.1.1 Begrepsavklaring. Begrepet LHBTI+ er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnpersoner, der «+» brukes for å erstatte eventuelle grupper som ikke inkluderes i LHBTI. Det er gunstig å bruke om man vil omfavne både betegnelser knyttet til seksuell orientering (LHB), kjønnsidentitet (T) og kjønnskarakteristika (I). Et annet begrep som ofte brukes er «skeiv», som ofte sammenlignes med det engelske ordet «queer» og som i følge UCSF inkluderer- men ikke er begrenset- til homofile, lesbiske, biseksuelle, transpersoner, interkjønn og aseksuelle personer. Det kan også brukes som et paraplybegrep på samme måte som LHBTI+ (LGBT Resource Center, u.å). I denne oppgaven vil skeiv brukes om LHBTI+-gruppen, med mindre det spesifikt er snakk om kun noen av gruppene, der kun bokstavene for de gruppene det er snakk om vil bli brukt (eksempelvis om det er snakk om lesbiske, homofile og bifile, vil det brukes LHB). Transpersoner kan brukes som et paraplybegrep, og beskriver enten noen med et kjønn som ikke passer med det de ble tildelt etter fødsel, noen med et kjønn utenfor tokjønnsnormen eller noen som har ingen eller flere kjønn. Blant disse er det flere som definerer seg som kvinne eller mann, og kan beskrives som transkvinner og transmenn (LGBT Resource Center, u.å). I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet transperson når det er snakk om personer som enten er transkvinne eller -mann, og begrepet ikke-binær (fra engelsk non-binary) når det er snakk om en som en person som definerer seg utenfor tokjønnsmodellen. Dette gjøres for å best mulig representere kjønns- og seksualitetsmangfoldet, uten å inkludere for mange overflødige begreper.

Selv om heterofil ofte brukes som en motsetning til skeiv i flere artikler, vil dette ikke stemme i alle tilfeller, siden heterofil kun beskriver den seksuelle orienteringen, ikke kjønnsidentiteten. Det mest korrekte å bruke vil være cis-heterofil. En cis-person er en person som har kjønnsidentitet som samsvarer med det biologiske kjønn de fikk tildelt ved fødselen, og derfor ikke er trans (LGBT Resource Center, u.å). Derfor vil jeg når det kun er snakk om LHB-gruppen bruke heterofil som en motsetning, mens om det er snakk om transpersoner, ikke-binære eller andre grupper med skeiv kjønnsidentitet, vil cis-heterofil bli brukt som motsetning.

1.1.2 Omfang. Støren et al. (2020) sin Livskvalitetsundersøkelse inkluderte kun tall på seksuell legning, og fant at 1.3% av befolkningen identifiserer seg som lesbiske og homofile, 2.4% som bifile, 2.7% hadde annen seksuell orientering og 0.5% med annen

seksuell tiltrekning. Tall på hvor mange som ikke opplever et samsvar med kjønnen de ble tildelt ved fødsel (transpersoner i bred forstand) finnes det lite av i Norge, men estimerer fra utlandet viser at det trolig er mellom 0.1% og 2.7% av befolkningen (Goodman et al., 2019).

Det mangler også en oversikt over andel skeive i aldersgruppen under 16 år, noe som kan være vanskelig å måle grunnet at seksualiteten og identiteten ikke nødvendigvis er ferdig utviklet på disse alderstrinnene. Ved å se at andelen er størst i den yngste aldersgruppen målt, kan man likevel anta at et betydelig antall ser på seg selv som, eller er i prosessen med å finne ut av at en er, skeiv. Videre i denne oppgaven skal det kort bli redegjort for den psykiske helsen samt livskvalitet hos denne gruppen, for å vektlegge behovet for gode tiltak i skolen som kan forebygge negative holdninger, diskriminering og fordommer.

1.1.3 Helse og livskvalitet hos skeive. Støren et al. (2020) fant ut at til tross for at de fleste er fornøyd med livskvaliteten sin, skårer enkelte grupper signifikant dårligere på indikatorer på subjektiv livskvalitet sammenlignet med resten av befolkningen, der personer med symptomer på psykiske plager og skeive er to av dem. Dette reflekteres i videre funn, der 38% av skeive svarte at de var misfornøyd med den psykiske helsen sin, sammenlignet med 22% i hele befolkningen. Anderssen og Malterud (2013) sin landsomfattende og representative levekårsundersøkelse om skeive viser lignende funn som Støren et al., (2020), at til tross for at de fleste i LHB-gruppen selv opplever å ha god helse, er andelen med dårligere psykisk helse samt lavere livskvalitet blant denne gruppen større enn blant heterofile. Når det kommer til psykiske helseplager hos unge var det en større andel av LHB-personer som hadde symptomer på angst og depresjon, sammenlignet med heterofile. Hos menn i gruppen 16-19 år var det 50% hos bifile og 43% hos homofile, sammenlignet med 19% hos heterofile, som hadde symptomer på angst og depresjon i løpet av de siste 14 dagene. I samme aldersgruppe for kvinner var det 71% for bifile, 57% for lesbiske og 33% for heterofile (Anderssen & Malterud, 2013). For å få et bilde av også de under 16 år i befolkningen, kan vi se på Ungdata-undersøkelsen fra 2020. Den inkluderer ikke noe annet kjønn enn jente og gutt og ingenting om seksuell legning, så tall på skeives psykiske helse kan ikke trekkes ut av denne. 85% rapporterer at de er tilfredse med livet, mens 15% av elevene på ungdomsskolen og 21% av elevene på videregående rapporterer milde psykiske helseplager den siste uka. Jenter er generelt mer plaget enn gutter, og andelen som er mye plaget øker for begge kjønn gjennom ungdomsårene (Bakken, 2020).

Det mangler omfattende forskning på levekår og psykisk helse hos transpersoner og interkjønn. Noe kvalitativ forskning finnes på transpersoner, der «Alskens folk» av Ros (2013) og «Åpne rom, lukkede rom» (2013) av Elgvin, Bue og Grønningsæter (2013) er de to rapportene vi har fra Norge som baserer seg på intervju av transpersoner og forhold knyttet til psykisk helse. De viser at det å ikke kunne leve i tråd med selvopplevd kjønnsidentitet, fører til dårlig livskvalitet og påvirker den psykiske helsen (Ros, 2013). Likevel trengs det mer forskning på de resterende gruppene innenfor LHBTI+, og i løpet av 2021 skal en ny levekårsundersøkelse om skeive ferdigstilles, der transpersoner også blir inkludert (Anderssen, Buer, Olaniyan & Malterud, 2016).

1.2 Årsaksforklaringer på skeives dårligere psykiske helse

Det finnes flere årsaksforklaringer på den dårligere psykiske helsen og livskvaliteten hos skeiv ungdom, der ingen enkeltårsak i seg selv er forklaringen. Der noen av årsakene er felles for skeive i alle aldre, er det hensiktsmessig for denne studien å se på årsaker som i større grad kan være med å påvirke skeive i ungdomsskolealder. Denne studien ønsker å se på holdninger til skeive og om skolens undervisning rundt disse temaene kan være relatert til slike holdninger, med fokuset satt

på holdninger grunnet at det beskrives som en av de viktigste påvirkningskildene på skeives psykiske helse. For å forstå hvorfor skeive er en mer utsatt gruppe når det kommer til psykiske helseplager, vil det videre presenteres teori om minoritetsstress som omfatter både negative holdninger fra andre samt mer belastende påvirkning i form av mobbing.

1.2.1 Minoritetsstress. Minoritetsstress er et begrep som ofte dukker opp når det er snakk om skeives psykiske helse, og skeiv ungdom peker på minoritetstress som en utfordring for unge skeives psykiske helse (Gjensidige, 2020). Begrepet minoritetsstress ble først beskrevet i boken *Minority Stress and Lesbian Woman* av Brooks (1981) og beskrives som den tilleggsbelastningen individer fra stigmatiserte grupper utsettes for på grunn av sin minoritetsposisjon. Man kan argumentere for at skeive er en minoritetsgruppe grunnet dens størrelse (samtlige omfattende undersøkelser viser til skeive som en mindre gruppe enn cis-heterofile), og den lavere sosiale statusen skeive blir tildelt sammenlignet med cis-heterofile (Prell & Traeen, 2018). Denne ekstra belastningen kan komme i form av fordommer og negative holdninger, samt små negative bemerkninger og kommentarer.

For unge skeive kan minoritetstress knyttes opp mot flere fenomener. Et av dem er internalisert homofobi og transfobi, der en person kan ta inn over seg andres negative holdninger til skeive, som videre kan føre til at de selv sliter med å godta seg selv som skeiv og ser negativt på sin kjønnsidentitet eller legning (Bockting, 2015). Andre inkluderer erfaringer med å «komme ut», hatefulle ytringer, krenkelser eller vold samt andres negative erfaringer med opplevelsen av å være en del av en minoritetsgruppe (Ungdomstelefonen, u.å., avsn 4). Siden negative holdninger beskrives som et av fenomenene minoritetsstress knyttes opp til, og som er det denne studien skal fokusere på, vil det videre bli presentert hvordan disse fremstår i samfunnet.

1.2.2 Negative holdninger til skeive. Som vi har sett i de tidligere avsnittene kan holdninger fra andre være en påvirkningskilde til skeives livskvalitet og psykiske helse. En holdning kan kort beskrives som følelsen en person har om et objekt, basert på deres tro om objektet (Kind, Jones & Barmby, 2007, s. 873). Holdninger inneholder kunnskap og tanker om holdningsobjektet (der objektet er det man har en holdning til), en følelse om holdningsobjektet (eksempelvis positiv eller negativ) og en handling eller fysisk reaksjon mot holdningsobjektet (Kind et al., 2007). Holdninger kan også sies å være en evaluerende respons til et holdningsobjekt langssettes akse «liker-liker ikke» (Olson & Zanna, 1993). Våre holdninger er ikke alltid bevisste for oss og kan komme frem på andre måter, eksempelvis via kroppsspråk, stemmebruk, ansiktsuttrykk og fysisk avstand, som gjenspeiler atferdskomponenten (Lystad, 2006). Det finnes mange faktorer som er med å påvirke holdningsdannelse, eksempelvis har gjentatt eksponering for stimulus vist seg å føre til positiv evaluering. Holdninger utvikles også hele tiden og dette gjennom tre trinn: imitasjon, identifisering og integrering. Holdningene våre etterligner holdningene til de rundt oss via imitasjon, og ved identifisering prøver vi å vise likhet mellom våre egne og andres holdninger (Lystad, 2006, s. 28). Til slutt har vi integrering som vil si holdninger som har blitt en del av oss, og en integrert holdning er som regel resultatet av både imiterte og identifiserte holdninger (Lystad, 2006).

Anderssen og Malterud gjennomførte både i 2008 og 2013 en undersøkelse om seksuell orientering og levekår, som inkluderte holdninger til skeive (Anderssen & Malterud, 2013; Anderssen & Slåtten, 2008). Undersøkelsen i 2013 ble gjort for å se om det hadde skjedd noen endring i holdningene. I 2017 inkluderte Bufdir spørsmål om interkjønntematikk, og brukte ellers den samme undersøkelsen som Anderssen og Malterud (Bufdir, 2017). Samlet sett viser disse studiene at andelen personer med negative holdninger til skeive er blitt mindre, men til tross for en positiv utvikling

avdekker resultatene likevel en rekke negative holdninger. Oppsummert er det flere menn enn kvinner som er negative til LHB-personer, og generelt flere med negative holdninger til transpersoner enn LHB-personer. Eksempelvis hadde 18% i undersøkelsen negative holdninger til personer som «noen ganger kler og oppfører seg som en av det andre kjønn», mens kun 8% hadde negative holdninger til homofile. Innen LHB-gruppen er det homofile som folk både i 2008, 2013 og 2017 hadde mest negative holdninger til. Til sammenligning er folk minst negative til lesbiske ved alle målingene. Enkelte handlinger stiller også folk seg noe negativt til, eksempelvis at to menn kysser i offentligheten, der flere menn også her er mer negative (34%) enn kvinner (23%), og i 2017 mente 28% av menn og 12% av kvinner at sex mellom to menn er feil. Det er hensiktsfullt å nevne at i denne studien deltok ingen yngre enn 16 år, så holdningene til ungdom i ungdomsskolealder (13-16 år) ble her ikke målt. Undersøkelsen Ung i Norge som ble gjennomført i 2002 målte holdninger til homofile blant ungdom, og tyder på at gutter har svært negative holdninger til homofile, mens jenter har et aksepterende forhold (Wichstrøm, 2002). Likevel er dette tall som nesten er 20 år gamle, og de er ikke representative for slik statusen er i dag.

Friberg (2016) gjennomførte en studie som så på holdningene til homofile blant barn av ulike innvandrergupper. Her skulle de rangere både deres egne og foreldres holdninger til homofili. Resultatene viser at det er store forskjeller i synet på homofili etter opphavsregion, men at det likevel skjer en gradvis økning i aksepten innenfor alle gruppene. De ungdommene som selv har innvandret har også gjennomgående et noe mer positivt syn på homofili enn det de selv tror foreldrene deres har. Blant unge som selv har innvandret er det flest blant de med opphav i Afrika som svarer at homofili aldri er OK (46%), etterfulgt av Midtøsten og Vest-Asia (40%) og Øst-Europa og Balkan (18%), mens hos unge som er født i Norge med innvandrerforeldre er det flest blant de med opphav i Midtøsten og Vest-Asia (28%) etterfulgt av Afrika (25%) og Øst-Europa og Balkan (16%). I disse to gruppene ungdom er det færrest fra Sør-Asia, Øst-Asia og Sørøst-Asia, Vest-Europa, Amerika og Oseania, og Norge som har svart at homofili aldri er OK (Friberg, 2016, s. 67). Det er tegn på at unge med innvandrerforeldre som vokser opp i Norge i stor grad tar til seg et mer positivt syn på homofili, også hos de som har bakgrunn fra land hvor homofiendtlige holdninger er mest utbredt - altså land i Afrika og muslimske land.

Oppsummert ser vi at selv om de fleste ikke har negative holdninger til skeive, er det en større andel enn ønskelig som fortsatt er negativt innstilt mot denne gruppen. Hvordan kan så disse negative holdningene uttrykkes?

1.2.3 Mobbing. Flere studier peker på at negative holdninger til skeive kan uttrykkes i form av mobbing, hatefulle ytringer og annen negativ atferd rettet mot medlemmer av denne gruppen. Mobbing definert av Olweus & Roland i 1983 som når et eller flere individer, gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra ett eller flere andre individer. Ubalanse i maktforholdet er også trukket frem og inkludert som et sentralt element i definisjonen (Roland & Auestad, 2009, s. 2). «Begrepene hatytringer og hatefulle ytringer brukes gjerne i dagligtalen for å referere til et bredt spekter av fenomener, som ulike former for hets, trakassering og mobbing» (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 12). Fenomenet er vanlig å definere ut ifra to kriterier: tonen eller stilen i ytringen (diskriminerende, truende eller trakasserende) samt grunnlaget for ytringen (om den er rettet mot en gruppe eller individs gruppetilhørighet) (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 12).

Den mest kjente tilnærmingen til hvordan holdninger påvirker atferd, er at folks atferd følger deres tro, holdninger og intensjoner. En mulighet er også at innflytelse kan gå fra atferd til holdninger og folks tro (Ajzen, Fishbein, Lohmann & Albarracín, 2018).

Dette beskrives av Bem (1972) som å bli kjent med egne holdninger, følelser og andre indre tilstander ved å observere sine egne handlinger og/eller omstendigheter der denne handlingen kan forekomme. På denne måten bruker man eksterne signaler for å bedre forstå sine indre tilstander. Det er viktig å påpeke at andre komponenter, blant annet intensjoner, også kan være virksomme når det kommer til påvirkning av atferd.

Å si med sikkerhet at mobbing er et uttrykk for negative holdninger er vanskelig. Det som likevel har vist seg, er at mobbing kan føre til minoritetsstress og videre det som minoritetsstress kan føre med seg av negative konsekvenser, i tillegg til at det er noe som ofte blir trukket frem som årsak til dårlig psykisk helse, fordi andres atferd har vist seg å være med på å påvirke den psykiske helsen til andre (Roland & Auestad, 2009). Videre har Lena Sievers jobbet med å utvikle metoder for å hindre kjønnsmobbing, og sier i Helseth (2007) sin *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge* at en holdningsendring hos personalet i skolen, elever og foreldre er et viktig element for å få en stopp på kjønnsmobbingen (Helseth, 2007). Dette er enda et tegn som kan tyde på at atferd, spesifikt i form av kjønnsrelatert mobbing, er påvirket av holdningene man har. Videre finnes det flere former for mobbing, derav verbal, sosial, materiell, psykisk, digital og fysisk mobbing, der den verbale har vist seg å være den mest vanlige formen for mobbing (Foreldreutvalget for grunnskoleopplæringen, 2018). Dette er interessant å knytte opp mot ting vi vet om språk og holdninger, der språkforsker og professor Helene Uri påpeker at holdninger er med på å forme språket vårt, på samme måte som at språket påvirker holdninger, og det kan tenkes med dette at verbal mobbing kan være påvirket av holdningene våre (Uri, 2017).

Roland og Auestad (2009) sin rapport om seksuell orientering og mobbing viser at til tross for at flere LHB-personer blir mobbet enn heterofile, er det også en av gruppene som mobber mest (Roland & Auestad, 2009). Hvem de skeive mobber og hvem de blir mobbet av kommer ikke frem i denne rapporten, som gjør at man ikke vet hvorfor LHB-personer i større grad er involvert i mobbing. Dette gjør ikke at mobbingen de blir utsatt for er mindre alvorlig, men det er viktig å være klar over, slik at skeive ikke kun blir sett på som mobbeofferet.

Selv om mange LHB-personer viser seg å selv være mobbere, fremstår også mobbing av dem som et problem. Statistikken rundt dette viser at om man samler gutter og jenter blir 24,7% av homofile (her inkludert lesbiske) og 11,6% av bifile elever mobbet på en konvensjonell måte (ansikt til ansikt) minst 2-3 ganger i måneden, men kun 5,3% av heterofile. For både LHB-personer og heterofile ble gutter mest utsatt. Når det kommer til homofobisk mobbing er også her omfanget større hos gutter og homofile størst utsatt (34,8%), etterfulgt av bifile (10,0%) og heterofile (2,9%). Her beskrives homofobisk mobbing som når uttrykk som lesbe, homse etc. blir brukt som virkemidler innenfor rammen av mobbing. En nyere rapport gjort blant medlemmene i Skeiv Ungdom viser også at 4 av 10 ungdom er blitt mobbet i skolen grunnet sin seksuelle orientering og opp mot 30% på bakgrunn av kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk (Skappel, 2016). Et sterkt argument for at mobbing er en av årsakene til den dårligere psykiske helsen hos skeive er at eksponering for konvensjonell mobbing viser seg å ha en ganske sterk prediksjonskraft på både angst og depresjon, og eksponering for homofobisk mobbing er en svak prediktor for depresjon og ganske sterk for angst (Roland & Auestad, 2009).

1.2.4 Hatefulle ytringer. En siste form for negativ atferd som skeive opplever i stor grad er hatefulle ytringer, blant annet i form av diskriminering og fordommer. Over dobbelt så mange LHBT-personer sammenlignet med majoritetsbefolkningen har opplevd hatefulle ytringer det siste året (Fladmoe & Nadim, 2019). Både mobbing, men også fordommer inkluderes i definisjonen av hatefulle ytringer, som originalt ble definert av Allport som «en antipati basert på en feil og uflexibel generalisering» (Eagly & Diekman,

2005, s. 19). I ettertid har definisjonen blitt tillagt: en inkongruens mellom rollene, slik at det oppstått en uoverensstemmelse mellom troen om attribusjoner som medlemmer av denne gruppen ofte har (deres stereotype), og tro om attribusjoner som fasiliteter suksess (Eagly & Diekman, 2005, s. 19).

En rapport publisert av Institutt for Samfunnsforskning Fladmoe og Nadim (2019, s. 31) viser at 36% av LHBT-personer har blitt utsatt for det de opplever som nedsettende kommentarer i løpet av det siste året, 23% har blitt utsatt for hatefulle ytringer og 15 % for konkrete trusler. Til sammenligning er de tilsvarende tallene for den øvrige befolkningen 18, 10 og 4 prosent. Utsettelse for hatefulle ytringer er vanligst i sosiale medier (6% for LHBT-personer) og på nettforum (5.5%), mens kun 1.6% av LHBT-personer var utsatt på skole eller studiested (her kun 0.2% for øvrige befolkningen). På alle arenaer var det mer vanlig for LHBT-personer å bli utsatt (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 35). Selv om ikke skole fremstår som den viktigste arenaen, er det likevel mest som skjer over sosiale medier, som med stor sannsynlighet er en plattform mange elever i ungdomsskolen tar i bruk. De hatefulle ytringene er i størst grad rettet mot seksuell orientering, deretter kjønn og utseende. Blant konkrete ytringer er andelen LHBT-personer som har opplevt hetsende ytringer som gjentar usannheter om en gruppe de tilhører størst. En siste ting som er verdt å nevne fra denne rapporten er at andelen LHBT-personer som har opplevt hatefulle ytringer er helt klart størst under 30 år (Fladmoe & Nadim, 2019, s. 47), som tyder på også dette er et problem som er større hos den yngre delen av den skeive befolkningen.

Oppsummert ser vi at både minoritetsstress, negative holdninger fra andre rettet mot skeives seksualitet og kjønnsidentitet, mobbing, diskriminering og fordommer alle er påvirkningskilder til unge skeives psykiske helse. Jeg vil nå se nærmere på forebyggende tiltak rettet mot dette, med hovedfokus på skolen som arena.

1.3 Forebyggende tiltak

1.3.1 Kompetanseheving i skolen. Når det kommer til forebygging av negative holdninger, diskriminering og mobbing mot kjønns- og seksualitetsmangfold hos barn og unge, er det fokus på skole og kompetanseheving som fremstår som de viktigste satsningsområdene. I regjeringens handlingsplan mot diskriminering grunnet seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, er både styrkning av lærernes kompetanse om gruppebaserte fordommer, fokus på et godt psykososialt miljø via arbeid mot mobbing i skole og barnehage, og fokus på tverrfaglige fag med relevante temaer som selvspekt, seksualitet og mellommenneskelige relasjoner, alle konkrete tiltak i skole og barnehage (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 35, 36). Å styrke kompetansen i barnehager, skoler og kommuner mener regjeringen kan forebygge og hjelpe med å håndtere mobbing. Også mer overordnede tiltak i form av forskning og utvikling der man sikrer et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag, samt forskning på grupper som er lite synlige – blant dem LHBTI+-gruppen – er en sentral del av handlingsplanen.

Også i Tromsø sin handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (som fortsatt er aktuell i 2021) – som har som mål å øke kunnskap og respekt for kjønns- og seksualitetsmangfold, større trygghet for seksuelle minoriteter samt økt kompetanse i samfunnet om ulike seksuelle orienteringer og kjønnsuttrykk – er kompetanseheving noe som vektlegges i stor grad. Dette skal bli gjort ved kursing av både ansatte i kommunen og elever, ved bruk av opplegg laget av skeive organisasjoner (inkludert Foreningen FRI og Skeiv ungdom) samt fagdager rundt relevante temaer. Slik kompetanseheving blir også igangsatt i barnehagen, slik at den i grove trekk kan fremme likeverd og likestilling, samt motvirke diskriminering. Denne strategiplanen, som spesifikt retter seg mot kjønnsrelatert mobbing, mener at det viktigste tiltaket mot mobbing basert på kjønns- og

seksualitetsmangfold er forebygging gjennom tematisering og kunnskap (Tromsø kommunestyre, 2017). Avdelingsleder i Rosa kompetanse Synne Arnøy peker også på viktigheten av økt kompetanse rundt slike tema blant de ansatte både i barnehager og skoler, og at det fremstår som forebygging i praksis (Skappel, 2016). Slik kompetanseheving er også nødvendig for en undervisning av høy kvalitet om temaer knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold og normer.

Fagfornyelsen i 2020 førte til at alle læreplaner for fag i grunnskolen og videregående opplæring ble fornyet. De nye læreplanene (LK20) ble iverksatt høsten 2020, og 1-9 trinn og Vg1 skal ha tatt dem i bruk i alle fag i løpet av skoleåret 2020-21, Vg2 i løpet av 2021-2022 og Vg3 i løpet av 2022-23. LK20 innebærer både fornying av læreplanene i enkeltfag samt den overordnede delen, og disse to områdene har blitt sett på som steder hvor man kan utføre viktig forebyggingsarbeid (Utdanningsdirektoratet, 2020). Fokuset her blir på hvordan dette blir praktisert i skolen, spesielt med tanke på det nye tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmestring hvor kjønn og seksualitet nevnes som aktuelle områder. Altså er det ikke bare praktisering av faglig innhold som er relevant, men også implementering og aktualisering av verdiene presisert i den overordnede delen, blant annet ved bruk av toleransepedagogikk hvor fokuset ligger på de som bryter med normen fremfor normene som blir brutt (Skeiv Ungdom, u.å-b).

Et annet område som det kreves forebygging av i skolen er heteronormativitet, som er antagelsen om at alle er heteroseksuelle og at den naturlige måten å leve på er heteroseksuelt (Rosenberg, 2002, s. 6). Heteronormative fremstillinger blant annet i fagbøker kan være med på å fremme en holdning om at skeive er en egen marginalisert gruppe, blir sett på som «de andre», og ikke inkluderes i fellesskapet (Røthing & Svendsen, 2009). For å få til forebygging av dette vil igjen kompetanseheving blant lærere innen seksualitet- og kjønns- og seksualitetsmangfold være viktig, slik at formidlingen av heteronormativitet og homofobi kan reduseres i skolen (Hoddevik, 2019, s. 32). For å få til slik kompetanseheving burde man begynne allerede i utdanningsløpet hos lærere, slik som på helse-, sosial- og lærerutdanningene ved Universitet i Agder (UiA). Der skal det gis systematisk og obligatorisk undervisning om LHBTI+ i løpet av utdanningen, for å sikre at lærere har kompetanse til å møte skeive på en god måte (Universitetet i Agder, 2019). Skeiv ungdom mener også at normkritikk bør være en obligatorisk del av lærerutdanningen, som en del av toleransepedagogikken som skal føre til inkludering (Skeiv Ungdom, u.å-b).

En normkritisk tilnærming er også hovedfokuset i Restart sitt arbeid og undervisningsopplegg, og Restart nevnes i flere handlingsplaner som et viktig tiltak. Normkritikk betyr i praksis å fokusere på normene i samfunnet og å være kritisk til de av dem som fremstår ekskluderende. Dette er også anbefalt i skolen som et pedagogisk verktøy for å skape et mobbefritt og inkluderende skolemiljø (Skeiv Ungdom, u.å-a).

1.3.2 Skape en arena for relasjonsbygging og samarbeid. Moldrheim (2014) har sett på hvordan fordommer kan brytes ned på skolen, der en av teoriene studert er Allport sin kontaktteori. Denne innebærer at kontakt med gruppen man har fordommer mot kan ha positiv innvirkning på holdningene som angår samme gruppe. Det er likevel flere kriterier som bør være til stede for at ønsket gevinst skal oppstå, blant annet at kontakten bør være på et likeverdig nivå; hvis ikke kan en motsatt effekt oppstå. Kontakten bør også bestå av å jobbe mot et felles mål, og best effekt vil oppstå om man danner en ny enhet med gruppene som treffes (Moldrheim, 2014, s. 9). I tillegg har effekten av kontakt også vist seg å avta med mindre kontakten fører til varige sosiale relasjoner. Anderssen (2002) fant at kontakt med skeive var positivt relatert til holdningsendring, samt at holdningsendring predikerte positiv endring i kontakt. Her presiseres det at kontakt ikke bare fungerer som en prediktor for holdninger, men også

er en konsekvens av det. Eksempelvis vil en person med mer positive holdninger til skeive ha høyere sannsynlighet for å bli stolt på av en skeiv person, som derfor vil dele informasjon om eksempelvis deres seksualitet, som videre fører til at det er mer sannsynlig at kontakten med den skeive opprettholdes. Det har også vist seg at individer som er fordomsfulle og autoritære rapporterer om mindre kontakt med medlemmer av utegruppen, som kan tyde på de med allerede negative holdninger i mindre grad oppsøker slik kontakt (Altemeyer, Zanna & Olson, 1994). Retningen på sammenhengen er ikke presisert i mange av undersøkelsene, og man kan kun anta hva som er årsakssammenhengen. En siste ting som er verdt å nevne er en hva ved kontakt som kan ha en positiv effekt på holdninger, der Olson og Zanna (1993) fant ut at når det kommer til reduksjon av fordommer var økt empati og reduksjon av frykt en av de viktigste faktorene. Likevel vektlegger de at type kontakt som dannes er betydningsfullt for effekten, og at en kontaktform som vennskap er mer effektiv enn eksempelvis nabo (Olson & Zanna, 1993). Oppsummert er derfor ikke kontakt utelukkende positivt, og om det skal tas i bruk som et forebyggende tiltak i skolen bør det fokuseres på hva slags type kontakt som dannes for en ønskelig effekt (Pettigrew & Tropp, 2008). En måte å benytte seg av dette i praksis kan være å «bygge arenaer der elevene blir kjent med nye sider av hverandre, samt bruke samarbeidsleker, idrett og gruppeoppgaver som gir felles mål og lagfølelse» (Moldrheim, 2014, s. 10).

Basert på denne informasjonen ser vi at tiltak i skolen, i form av kompetanseheving blant lærere og de ansatte, fokus på praktisering av læreplanen for mer inkludering og åpenhet, kontakt med gruppen man har fordommer mot, samt å starte tidlig med fokuset allerede i barnehagen for elever og tidlig i utdanningsløpet for lærere, alle er forebyggende tiltak mot diskriminering, mobbing, fordommer og negative holdninger basert på kjønns- og seksualitetsmangfold hos ungdommer. Videre skal vi se på skolens oppgave når det kommer til å fremme positive holdninger, samt hvordan undervisningen om seksualitet er lagt opp i ungdomsskolen i dag.

1.4 Holdningsfremming i skolen

Opplæringsloven sier at samtidig som opplæring av elever er formålet til skolen, skal «Elevane og lærlingane ... utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistra liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet» (Opplæringslova, 1998a, § 1-1). I tillegg skal skolen også ha «nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering» og «forebyggje brot på retten til eit trygt og godt skolemiljø ved å arbeide kontinuerleg for å fremje helsa, trivselen og læringa til elevane» (Opplæringslova, 1998b, § 9 A-3). Skolen har også «aktivitetsplikt for å sikre at elevane har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø» (Opplæringslova, 1998c, § 9 A-4). Dette betyr at alle som arbeider på skolen har i oppgave å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og der det er mulig gripe inn mot krenking som diskriminering, mobbing, trakassering og vold.

I tillegg til faglig kompetanse har altså grunnskolen og den videregående skole i Norge som mål å utvikle elevenes holdninger, verdier, engasjement og skaperglede, gi mulighet for aktiv deltagelse i samfunnet, og sørge for et godt psykososialt miljø for alle (Opplæringslova, 1998a, § 1-1). Dette grunnsynet er viktig å presisere før vi ser på undervisningens innhold, fordi den legger styringen for verdigrunnlaget undervisningen skal være basert på hva skolens plikter er. Skolen er også en viktig arena for folkehelsearbeid rettet mot ungdom. WHO's definisjon av en helsefremmende skole er at skolen er en arena der helse er en integrert del av skolens både miljø, verdigrunnlag og pedagogiske plan (Moksnes, Ringdal, Bjørnsen & Espnes, 2018).

Skolen har også ansvar for å hindre diskriminering, og slikt antidiskriminerende arbeid omhandler ikke bare å skape et godt arbeidsmiljø, men skal også inkorporeres i

de ulike fagene sin undervisning (Røthing & Svendsen, 2009). Røthing og Svendsen (2009) sier i sin bok om seksualitet i skolen at negative holdninger til skeive henger sammen med stereotype forestillinger om kjønn, og derfor bør kritisk undervisning om kjønnsstereotypier også inkludere undervisning om seksuell orientering og transkjønnethet. Videre mener de at de som er opptatt av å undervise på måter som ikke diskriminerer og marginaliserer, trolig også ønsker å skape en endring. Dette vil i praksis innebære å endre holdningene til de elevene som gir uttrykk for homonegative holdninger.

Den overordna delen av læreplanen er en del av læreplanverket og består av verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Her beskrives grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen (Kunnskapsdepartementet, 2019a). Siden denne læreplanen per 2021 er i gang med å implementeres i skolen og undervisningen, er det vanskelig å si noe om effekten den kan ha på områdene den er ment å forebygge mot. Det er likevel denne læreplanen som til dels er tatt i bruk i skolene det skal bli sett på i denne studien, og fremstår derfor som relevante å ha i bakhodet når resultatene skal analyseres. På bakgrunn av dette skal det videre bli sett på de punktene som enten direkte eller indirekte treffer skeive.

Under del 1: Opplæringens verdigrunnlag ligger punktet 1.1 Menneskeverdet som sier følgende:

Likeverd og likestilling er verdier som er kjempet fram gjennom historien, og som fortsatt må ivaretas og forsterkes. Skolen skal formidle kunnskap og fremme holdninger som sikrer disse verdiene. Alle elever skal behandles likeverdig, og ingen elever skal utsettes for diskriminering. Elevene skal også gis likeverdige muligheter slik at de kan ta selvstendige valg. Skolen skal ta hensyn til mangfoldet av elever og legge til rette for at alle får oppleve tilhørighet i skole og samfunn. Vi kan alle oppleve at vi skiller oss ut og kjenner oss annerledes. Derfor er vi avhengig av at ulikheter anerkjennes og verdsettes.

(Kunnskapsdepartementet, 2019b, avsn. 3)

Under 1.2 Identitet og kultur står det at «Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap» (Kunnskapsdepartementet, 2019b, avsn. 1).

Her ser vi at identitetsutvikling er noe skolen skal gi elevene mulighet til, noe som kan være meget viktig for skeive fordi grunnskolen og videregående ofte er en fase av livet hvor mange finner ut av sin skeive identitet. Siste punktet i den overordna delen som kan berøre skeive er under 2.1 Sosial læring og utvikling:

Elevenes identitet og selvbylde, meninger og holdninger blir til i samspill med andre. Sosial læring skjer både i undervisningen og i alle andre aktiviteter i skolens regi. Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. I det daglige arbeidet spiller derfor elevenes faglige og sosiale læring og utvikling sammen.

(Kunnskapsdepartementet, 2019b, avsn. 1)

Dette punktet poengterer ut viktigheten av det sosiale samspillet for elevenes utvikling, samt at sosial læring må sees på i en kontekst. Elevene tilbringer mye tid på skolen i en alder der det skjer forandringer både fysisk, psykisk, kognitivt og sosialt, og de skal finne ut av hvem de er og se seg selv i et større perspektiv (Moksnes et al., 2018). Derfor er det viktig at skolen er klar over ansvaret de har ovenfor elevenes ikke bare faglige, men også sosiale læring.

1.5 Heteronormativitet i skolen

Et begrep som er relevant når det er snakk om undervisning om seksualitet i skolen er heteronormativitet. Heteronormativitet beskriver antagelsen om at alle er heteroseksuelle og at den naturlige måten å leve på er heteroseksuelt (Rosenberg, 2002,

s. 6). For å se hvordan dette blir uttrykt i undervisningen kan vi se på temaer i undervisningen som indirekte også omhandler skeive. Et eksempel er undervisning om sex, og hvordan denne er presentert. Ifølge Røthing og Svendsen (2009) er den mest utbredte forståelsen av sex i lærebøkene det heteroseksuelle samleiet. Dette fremstår som både begrensende og ekskluderende. Hoddevik (2019) så på heteronormativitet i lærebøkene på ungdomsskolen og kunne bekrefte dette ved at de fleste av setningene om sex i lærebøkene var basert på et heterofilt samleie. Det samme gjelder måten mange lærebøker fremstiller hensikten med sex på. Om meningen blir presentert som det å bli gravid, utelukker man både gruppene som ikke kan bli gravide ved å ha sex, men også de som ikke har som ønske å bli det når man har sex. Om man heller presenterer lyst og tilfredsstillelse som formålet, vil det være enklere å likestille menn og kvinners seksualitet, og å synliggjøre et kjønns- og seksualitetsmangfold samt seksuelle preferanser og praksiser som baserer seg på likeverd og samtykke (Røthing & Svendsen, 2009). Videre ble også parforhold i flertallet av setningene presentert som heterofilt, og ingen andre familieformer enn mann, kvinne og barn ble presentert (Hoddevik, 2019). Et annet område der heteronormativitet er fremtredende er i diskursen om «vi» og «de andre». For å kunne undervise for og om «de andre», må man i den sammenheng også identifisere «de andre», som skaper flere potensielle problemer. Først og fremst finner man problemer knyttet til hvem «de andre» faktisk er, om «de andre» kjenner seg igjen i den betegnelsen, samt om «vi» er i en posisjon til å identifisere «de andre». En slik type undervisning vil også kunne øke forestillingen om at det er grunnleggende forskjeller mellom «de andre» og «oss». Hoddevik (2019, s. 28) fant flere spesifikke formuleringer i lærebøkene som kan bidra til skillet mellom disse to gruppene, eksempelvis når partnerskapsloven beskrives som en seier for «de homofile». Et siste eksempel er hvordan bildene blir brukt, fordi alle bildene som representerer homofile par er i kapitlene som omhandler homofili, som igjen er med på å skape illusjonen om at homofili ikke er normalt, siden slike bilder aldri blir presentert i kapitlene som omhandler kjærlighet generelt (Hoddevik, 2019, s. 24). Alt dette er eksempler på hvordan heteronormativitet er fremtredende i mange av diskursene rundt sex og samliv, og derfor er med på å potensielt føre til mer kjønnsbasert mobbing og diskriminering. Når vi da vet effekten det kan ha på skeive ungdom, er det et argument for å prøve å minske heteronormative fremstillinger i undervisningen rundt sex og samliv.

1.6 Undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold

For å få en bedre forståelse av hva skolen er pålagt å undervise om når det kommer til kjønns- og seksualitetsmangfold skal vi se nærmere på læreplanen i enkeltfag. En undersøkelse gjort av Hind (2016) om seksualundervisning viste at hele 75% av lærere tok utgangspunkt i kompetansemålene når de forberedte sin seksualundervisning, som viser hvor viktig rolle kompetansemålene spiller i hvordan undervisningen utformes. Selv om temaer knyttet til skeive skal implementeres i flere fag, er det likevel i seksualundervisningen – som oftest en del av naturfag – det vanligvis dukker opp. I følge Sex og samfunn (2017) har 8 av 10 hatt seksualitetsundervisning i naturfag, 20% i forbindelse med KRLE, 15% i samfunnsfag, og 3 av 10 i et annet fag. Derfor skal vi først se på kompetansemålene som i ulik grad omhandler kjønns- og seksualitetsmangfold for naturfag, etterfulgt av samfunnsfag og KRLE. Etter det vil jeg presentere de resterende læreplanmålene i de andre fagene der tematikk knyttet til skeive dukker opp. Dette er for å få en forståelse av hva som kan forventes av undervisning i enkeltfag om slik tematikk ut ifra læreplanen. Dette er også for å legge vekt på at til tross for at seksualundervisningen fremstår som det område av undervisningen der kjønns- og seksualitetsmangfold blir tatt opp som tema, har også andre fag et ansvar når det kommer til formidling av slik tematikk. Kompetansemålene

under gjelder for tiende klasse, siden det er ungdomsskoleelever ved niende og tiende trinn som er gruppen som skal undersøkes i denne studien.

I både naturfag og KRLE vil det være hensiktsmessig å vise hva den forrige læreplanen (LK06) hadde av relevante kompetansemål for å vise hva fagfornyelsen førte til av endring i en potensiell negativ forstand når det kommer til skeiv representasjon.

1.6.1 Naturfag. I naturfag gikk det fra å «Formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon og abort» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 9) til «Drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reproduktiv helse» (Utdanningsdirektoratet, 2019d, s. 10). Her er ordene seksualitet, seksuell orientering og kjønnsidentitet fjernet, og byttet ut med en mye kortere og mer generell formulering. Dette er også det eneste punktet som omhandler seksualitet på noen måte i den nye læreplanen for naturfag.

1.6.2 KRLE. I KRLE gikk det fra «Reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv, heterofili og homofili, ungdomskultur og kroppskultur» Utdanningsdirektoratet (2015, s. 9), til «Gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn, seksualitet og seksualetikk i kristendom og andre religioner og livssyn» (Utdanningsdirektoratet, 2019b, s. 8). Her ser vi at spesifikk bruk av ordene heterofili og homofili er fjernet til fordel for «ulike syn på kjønn og seksualitet». Dermed representeres ulike typer seksualitets- og kjønns mangfold, og KRLE fremstår som et fag som i større grad har skeiv tematikk representert i læreplanen.

1.6.3 Samfunnsfag. I samfunnsfag fremstår punktet «Reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfold» som relevant, der likheter og ulikheter i identitet kan omhandle kjønnsidentitet. Også «Reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og egne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskte hendingar» kan være relevant med tanke på refleksjon over identitet (Utdanningsdirektoratet, 2019e, s. 11).

1.6.4 Kroppsøving. I kroppsøving er punktet «Reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidentitet og sjølvbilete» relevant siden den fokuserer på ulikheter i kroppsframstillinger, som både kan omhandle intersex og transpersoner. Videre fremstår også «Anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader» relevant, spesielt om du knytter det opp mot det forrige punktet (Utdanningsdirektoratet, 2019c, s. 8).

1.6.5 Engelsk. Engelsk har «Utforske og beskrive levemåter, tenkesett, kommunikasjonsmønstre og mangfold i den engelskspråklige verden» (Utdanningsdirektoratet, 2019a, s. 8). Fokuset på mangfold er det som gjør at kjønns- og seksualitets mangfold også kan trekkes inn om relevant.

Vi ser at det er tilfelle i de fleste fag at vage ord brukes, som gjør at praktiseringen av dem er opp til tolkning for lærere. Undervisning om kjønns- og seksualitets mangfold står derfor i fare for å bli nedprioritert eller lagt vekt på i mindre grad.

Noe av grunnen til at temaer knyttet til seksualitet ikke nevnes i like stor grad i enkeltfag er det nye tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmestring. Som tidligere nevnt er dette en del av satsningsområdet når det kommer til forebygging av negative holdninger, mobbing og diskriminering av skeive, og skal optimalt sett bli en naturlig del av alle fag. Folkehelse og livsmestring skal «gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg» (Kunnskapsdepartementet, 2019b, avsn. 1). Det skal også «bidra til at elevene lærer å

håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte» (Kunnskapsdepartementet, 2019b, avsn. 2). Seksualitet og kjønn nevnes som aktuelle temaer, noe som kan åpne opp for samtaler rundt skeiv tematikk om ønskelig. Fokuset på psykisk helse er også et viktig element innen Folkehelse og livsmestring.

1.6.6 Helsesykepleiere og eksterne aktører. For å få en helhetlig forståelse av hvordan seksualundervisningen er lagt opp i dag, må vi også se på hvordan andre aktører bidrar til undervisningen. Kombinert med kompetansemålene og internett, er helsesykepleier en ressurs som lærere først og fremst benytter når de tilrettelegger for seksualundervisningen, og 69% mener at hjelpen og informasjonen de har fått hos helsesykepleier er brukbar. Det viser seg også at 60% av lærere har et formalisert samarbeid med helsesykepleier rundt seksualundervisning. Det kommer frem i undersøkelsen at 66% mener at seksualundervisningen kun bør utføres av en lærer/helsesøster med kompetanse (Hind, 2016). Dette tyder på viktigheten av helsesykepleieren sin rolle i seksualundervisningen. I Trondheim har skolehelsetjenesten utarbeidet en arbeidsstrategi med navn MEST i skolehelsetjenesten. Denne er utviklet for bruk i skolehelsetjenesten, men også med tanke på et tettere tverrfaglig samarbeid med skolen, fysioterapeuter, psykologer, skoleleger og eventuelle andre aktører. Det handler om å gi ungdom verktøy for å mestre normale hverdagsutfordringer, og er et målrettet helsefremmende og forebyggende folkehelsearbeid for å styrke elevenes helsekompetanse, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. Tilbudet er for elever på videregående og ungdomsskolen, og tilbudet på ungdomsskolen heter UngMEST. De tilbyr undervisning på flere nivå om tema som elevene selv ønsker. Siden MEST er en del av skolehelsetjenesten, følger de retningslinjer fra Helsedirektoratet. De legger vekt på å bruke et kjønns- og legningsnøytralt språk for å bygge en åpen og inkluderende kultur der mangfoldet av kjønn og seksualiteter anerkjennes, samt forebygge diskriminering basert på kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og/eller seksuell orientering (Helsedirektoratet, 2019). Retningslinjene nevner også at skolehelsetjenesten skal tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse. Dette innebærer å bidra i samlivs- og seksualitetsundervisning. Spesifikke temaer på ungdomsskolen som de bør delta i undervisning om, og som kan være relevante for skeive, er blant annet «sex i samfunnet: holdninger, verdier og mangfold», «selvrespekt, mellommenneskelige relasjoner, seksualitet og identitet» og «seksualitet, rus og overgrep» (Helsedirektoratet, 2019).

Videre viser Hind (2016) at 43% av lærere på ungdomsskoler har benyttet seg av eksterne ressurser ved seksualundervisning. Det finnes mange eksempler på både undervisningsopplegg som lærere kan ta i bruk og eksterne aktører som kan leies inn til skoler for å undervise selv. Eksempler på undervisningsopplegg er inneholder Uke 6 fra Sex og Politikk, Seksualitet og grensesetting fra Sex og Samfunn, og Undervisningsopplegg om kjønns- og seksualitetsmangfold fra Rosa kompetanse. Flere av disse blir nevnt ved forebygging av negative holdninger, diskriminering og mobbing av skeive. Videre er noen vanlig brukte eksterne aktører MSO (Medisinernes seksualopplysning), Restart fra Skeiv ungdom og Aktivt val fra Røde Kors, og også her er spesifikt Restart nevnt i flere handlingsplaner for kompetanseheving. Restart er spesielt utviklet for snakk om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, mens de andre skal inneholde temaer som også omhandler skeive. Eksempelvis sies det i MSO sin oversikt over undervisningsopplegget at seksuell legning er et tema som de skal kunne komme inn på (MSO, u.å). Hind (2016) viste at en av fire kontaktlærere har brukt Uke 6 ved tilrettelegging av seksualundervisning, der lærere ved rene ungdomsskoler brukte det mest. Dette utgjorde like stor andel som resten av de eksterne aktørene til sammen (26%), noe som viser Uke 6 sin popularitet. Når man her ser at ikke bare lærere, men

også helsesykepleiere og eksterne aktører ofte brukes i seksualundervisning, viser det mangfoldet av parter som har ansvar for å formidle kunnskap om seksualitet, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

1.7 Tidligere forskning

1.7.1 Seksualundervisning sin effekt på holdninger og atferd rundt

seksuell helse. Nå som vi har sett på hvordan undervisning om seksualitet ofte utøves i ungdomsskolen i dag, skal vi videre se på forskning gjort på effekten seksualundervisning kan ha på holdninger og atferd. En studie som så på korrelasjonen mellom seksuell aktivitet og undervisningsprogrammer ved noen skoler i USA (der fokuset til undervisningen var på avhold fra sex) og skoler som ikke hadde dette programmet, viste ingen sammenheng (Trenholm et al., 2007). Dette tyder ikke nødvendigvis på at undervisning ikke har en effekt, men at undervisning med fokus på å avstå fra sex ikke har en effekt. I en annen studie undersøkte Kvaalem (2008) hva som var forskjellen på effektiv og ineffektiv seksualundervisning, og fant ut at effektiv undervisning la fokus på atferd.

En evaluering gjort av Kirby, Laris og Rolleri (2005) så på 83 studier som måler påvirkningen undervisningsprogrammer om sex og HIV kan ha på seksuell atferd. Oppsummert viste det seg at det var større sannsynlighet for at omfattende undervisningsprogram om seksualitet har en positiv effekt (ønsket effekt) enn negativ. Samlet viste også 63% av studiene en signifikant positiv effekt på ett eller flere resultatmål. Den viste også at stort sett alle undervisningsoppleggene økte kunnskapsnivået og 60% av studiene som målte effekt på verdier og holdninger klarte å endre disse faktorene i ønsket retning. De verdiene som i størst grad ble påvirket her var verdier som omhandlet positive holdninger til kondombruk og det å avstå fra sex (Kirby et al., 2005). Kvaalem (2008) skriver at seksualundervisning ofte har som mål å påvirke atferd, og veien dit er enten å påvirke psykologiske faktorer som kunnskap, holdninger og verdier, eller å trene på selve atferden. Dette tyder på at holdningsendring er en del av et større bilde når det kommer til seksualundervisning sin effekt. Generelt sett viser forskning også at land som har seksualundervisning på skolenivå har lavere forekomst av seksuelt overførbare infeksjoner og aborttall (Berg & Underland, 2012). En rapport som så på effekten av helsefremmende tiltak på skoler mente at det kan ha en positiv betydning for barnas helse og oppførsel, men at selv om de fleste tiltakene økte barnas kunnskap, er det vanskeligere å påvirke holdninger og atferd som kan ha en betydning for helsen. Den viste også at ved undervisning om seksuell helse i skolehelsetjenesten har en kombinasjon av læring, oppbygging av ferdigheter og tilgang på prevensjon en *liten* effekt på seksuell debutalder og muligens antall uønskede svangerskap (Dahm, Landmark, Kirkehei & Reinart, 2010). Det finnes også en rekke studier som viser at undervisning kan ha en effekt på holdninger, men som ikke fokuserer på seksualundervisning. Et eksempel er Anker og Bjøntegaard (2010) som så på holdninger til mobbing før og etter filmkampanje mot mobbing. Det viste seg at kampanjen hadde en effekt der elevene i eksperimentgruppen endret seg i prososial retning, som tyder på at kampanjer kan ha en betydning for holdningsendring hos elever. Hovedessensen å hente fra slike undersøkelser er at undervisning i seg selv kan se ut til å kunne påvirke holdninger, men når de verken går på seksualundervisning eller holdninger til skeive, vil de ikke ha så mye å si når det spesifikt kommer til det denne studien ønsker å se på.

Oppsummert ser det ut til at seksualundervisning kan øke både kunnskapsnivået hos elevene samt holdninger og verdier som hovedsakelig omhandler seksuell atferd. Likevel fremstår holdninger og atferd som faktisk fører til bedre helse som vanskeligere å endre og for at undervisningen skal ha noen effekt, er det viktig med fokus på hvordan man legger den opp, spesifikt hvordan fakta presenteres og selve innholdet i

undervisningen. Det er også en mangel på studier som ser på hvordan seksualundervisning kan ha en effekt på holdninger til seksuelle minoriteter.

1.8 Oppsummering

Oppgaven har frem til nå gjennomgått omfanget av negative holdninger, diskriminering, hatefulle ytringer og mobbing mot skeive på bakgrunn av deres kjønn og seksualitet. Det har også blitt studert skeive som en gruppe, både omfanget, hvordan negative holdninger og andre hatefulle ytringer kan påvirke deres livskvalitet – inkludert psykisk helse – og noen årsaksforklaringer på hvorfor skeive som gruppe er ekstra sårbare, med hovedvekt på minoritetsstress. Oppsummert tyder det på at skeive blir mer utsatt for ulike former for negative ytringer, og at dette har en betydelig effekt på hvordan skeive opplever seg selv samt deres psykiske helse. Dette gjelder spesielt unge skeive, der kjønnsrelatert mobbing er et stort problem, og de psykiske helseplagene er fremtredende.

1.9 Denne studien

Kompetanseheving i skolen fremstår som et av de viktigste satsningsområdet for forebygging av mobbing, negative holdninger og diskriminering av skeive. Til tross for dette fremstår forskning på hvordan seksualundervisningen kan ha en effekt på holdninger til skeive som mangelfull. Et annet tilknyttet felt det også finnes lite forskning på, er holdninger til skeive blant ungdom under 16 år. Siden de forebyggende tiltakene i skolen har som hovedmål å forebygge mobbing og diskriminering av, samt negative holdninger til, skeive vil det være interessant å vite noe om holdningene til denne aldersgruppen, i tillegg til om disse tiltakene har en effekt.

På bakgrunn av dette ønsker jeg med denne studien å undersøke holdninger til skeive og skeiv tematikk blant elever på ungdomsskolen, og å se om skolens undervisning om disse temaene (hovedsakelig i form av seksualundervisning) kan være relatert til holdningene de har til skeive. For å fange opp flere aspekter av holdninger ønsker jeg i tillegg å inkludere spørsmål om bruken og omfanget av skeiv ordbruk siden ordbruk muligens kan være knyttet til holdninger. Jeg ønsker også å måle kjennskap til og kontakt med skeive, for å se om det kan ha en innvirkning på holdningene til skeive. Om det viser seg at holdningene kan være relatert til undervisningen, vil det være et tegn på at dette er noe som bør fortsettes med og videre satses på, men også om det viser seg å ikke ha en effekt kan det være et tegn på at flere tiltak bør igangsettes for å få den ønskede effekten inn i skolen. Uansett utfall vil det forhåpentligvis sette lys på viktigheten av en omfattende og mangfoldig seksualundervisning, som både skeive og resten av dem som har undervisningen kan dra nytte av. Ved å ha fokus på skeive som gruppe, vil det forhåpentligvis bidra til både økt oppmerksomhet og potensiell kunnskap om skeive. Gruppen jeg ønsker å studere er ungdomsskoleelever ved niende og tiende trinn på ungdomsskoler i Trondheim kommune.

Dette samles opp til følgende problemstilling: *Kan seksualundervisning i ungdomsskolen være med på å øke aksepten for og holdninger til skeive, samt tilrettelegge for å gjøre det lettere for ungdom å være skeiv i dag?* Følgende forskningsspørsmål vil bli undersøkt:

1. Hvordan er holdninger til skeive blant ungdomsskoleelever på niende og tiende trinn?
2. Hvordan fremstår seksualundervisningens omfang og hvilke kilder får elevene kunnskap knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold fra?
3. Kan seksualundervisningen påvirke elevers holdninger til skeive?
4. Hvordan fremstår omfanget og vurderingen av bruken av skeive ord blant ungdomsskoleelever, og kan den være relatert til seksualundervisning?

2. Metode

2.1 Design og deltakere

Denne studien er en tverrsnittsundersøkelse ved bruk av nettbasert skjema. Den teoretiske populasjonen består av ungdomsskoleelever på niende og tiende trinn i Trondheim kommune. Niende og tiende trinn ble valgt etter samtaler med ansatte på ungdomsskoler i Trondheim samt helsesykepleiere i kommunen som sa at mest undervisning blir gjennomført ved niende trinn, men at det i flere tilfeller også introduseres på 8. trinn, og dermed kan det regnes med at de fleste har gjennomført seksualundervisning ved våren i niende eller tiende klasse. Det er også kortere siden niende trinn eventuelt har gjennomført undervisningen, og dermed er friskere i minnet for denne gruppen. Dette er støttet opp av undersøkelser om seksualundervisning gjort av Hind (2016) som bekrefter at ved rene ungdomsskoler var det flest som gjennomførte seksualundervisning på niende trinn, og flest som introduserer undervisningen på åttende eller niende trinn.

For å få et utvalg ble det sendt mail til rektorer ved 19 ungdomsskoler og kombinerte skoler (både barne- og ungdomsskole) i Trondheim kommune (altså nesten samtlige), med forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet. Etter tre runder med forespørsel per mail, endte tre skoler opp med å bli med, med både tiende og niende klasse representert. Dette ble utvalget for studien, bestående av 128 elever som ga samtykke, derav 55 jenter, 62 gutter, 6 med annen kjønnsidentitet og 3 som ikke ønsket å svare på kjønn. 74 deltakere var fra niende klasse og 53 fra tiende klasse. 119 personer har tydelig motsatt-kjønn preferanse og faller med det i gruppen heterofile, mens 8 stykker har tydelig likekjønnet preferanse og beskrives som homo- eller biseksuelle. Antallet med innvandrerbakgrunn var 18 og etnisk norske 109.

2.2 Prosedyre

Før forespørselen om deltakelse kunne bli sendt ut til skolene, måtte noen forskningsetiske hensyn bli vurdert. NFK presiserer at: «Personopplysningsloven stiller krav om at de som behandler personopplysninger skal ivareta personlig integritet og sikre privatlivets fred» (De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene, 2018, s. 8). Elektronisk behandling av slike opplysninger er meldepliktig og skal være basert på fritt og informert samtykke, og grunnet at denne studien behandler personopplysninger hadde den meldeplikt til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Første søknad til NSD ble innsendt den 27.11.2020, og etter at noen endringer basert på NSD sine tilbakemeldinger ble gjort, ble prosjektet godkjent den 06.01.2021, og er derfor i tråd med lovverket (Appendiks A). Siden aldersgruppen i dette prosjektet var fra 14-16 år ble det sørget for at barn under 16 år måtte få dokumentert samtykke fra foreldre/foresatte, mens de som var 16 år eller mer kunne samtykke selv (NTNU, u.å.). For at deltakerne skulle kunne gi dette informerte samtykket, ble det i sammenheng med forespørsel om deltakelse i prosjektet utsendt informasjon og forespørsel om samtykke til deltakerne, foreldre/foresatte samt skolen og skolehelsetjenesten (Appendiks B). I skrivene ble det informert om bakgrunn og hensikt med prosjektet, hva prosjektet innebærer, hva som skjer med informasjonen til deltakerne, deres rettigheter samt kontaktopplysninger dersom de skulle ha noen spørsmål knyttet til studiet eller ønske å benytte seg av sine rettigheter. Det ble også vedlagt en link til spørreskjemaet i skrivene, om de ønsket å se på spørsmålene som var inkludert i undersøkelsen på forhånd. Denne linken inkluderte kun en PDF-fil med spørsmålene, uten mulighet til å avgi svar. Samtlige skriv ble også sendt med da spørreskjemaene ble distribuert til skolene som hadde sagt ja til deltakelse. Skolene ble bedt om å dele disse skrivene til foreldre og elever via den elektroniske Meldeboka, slik at samtykke kunne bli gitt. I tillegg til dette ble det inkludert

et spørsmål om samtykke nederst i spørreskjemaet, slik at alle deltakerne kun ble med om de selv samtykket til det (Appendiks C).

Etter at spørreskjemaet var ferdig utviklet, NSD hadde godkjent og tre skoler til slutt valgte å delta, ble informasjon med gjennomføring av undersøkelsen, lenke til Nettskjema og en ønsket tidsfrist for når gjennomføringen skulle være ferdig, sendt ut til kontaktpersonene som hadde blitt etablert ved skolene. Hvordan studien ble gjennomført var opp til ansatte ved skolene, men i skrivene utsendt sto det at det var fordelaktig om det ble gjort i en skoletime, der elevene selvstendig kunne svare på skjemaet. Datainnsamlingen pågikk i perioden 09.03.2021 til 22.04.2021.

2.3 Måleinstrumenter

En surveyundersøkelse med spørreskjema ble valgt som datainnsamlingsmetode, der flesteparten av spørsmålene var prekodet, med unntak av to åpne spørsmål. Skjemaet består av 84 spørsmål og er strukturert i 10 seksjoner (Appendiks C). Undersøkelsen spør etter respondentenes egne samt oppfattelse av deres nære venner og medelevers holdninger til og tematikk rundt skeive, vurdering og frekvens av skeiv ordbruk samt noen kontrollspørsmål rundt seksualitet og prevensjon. Den innhenter også informasjon og vurdering av temaer de har hatt om i seksualundervisningen, samt omfanget av og hvilke kilder de har fått denne informasjonen fra. Til slutt etterspørres det relevante bakgrunnsvariabler.

2.3.1 Holdninger til skeive. Spørsmålene om holdninger til skeive ble inspirert av formuleringen brukt i Evaluation thermometer utviklet av Haddock et al. 1993 (Haddock, Zanna & Esses, 1993). Svaralternativene er presentert på en 7-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «misliker veldig mye» til «liker veldig godt». Holdningene ble kartlagt ved å stille seks spørsmål der respondentene ble bedt om å oppgi hvor godt de liker de ulike gruppene, som er egenvalgte og inkluderte homofile, lesbiske, bifile menn, bifile kvinner, transpersoner og ikke-binære. Skalaen for holdninger til disse seks gruppene med skeive hadde en Chronbacks Alpha på .97.

2.3.2 Holdninger til andre grupper. Holdningene til grupper som ikke er skeive (kvinner, menn, mannlige lærere og kvinnelige lærere) ble målt med bruk av samme måleskala som ved måling av holdninger til skeive, og besto av fire spørsmål.

2.3.3 Aksept av skeive seksuelle handlinger. Måling av aksept av skeive seksuelle handlinger ble gjort ved å stille tre spørsmål der de skulle rangere hvor enig de var i en påstand. Første påstand: «Det er greit at gutter kliner med hverandre på fest», andre påstand: «Det er greit at jenter kliner med hverandre på fest», tredje påstand: «Det ville vært greit for meg om en person av samme kjønn prøvde å sjekke meg opp». Svaralternativene ble presentert på en 5-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «Helt uenig» til «Helt enig». Det ble laget en egen skala med de to spørsmålene som inkluderte aksept av at to skeive kliner.

2.3.4 Aksept av seksuelle handlinger. Måling av aksept av seksuelle handlinger ble gjort ved å stille to spørsmål der de skulle rangere hvor enig de var i en påstand. Første påstand: «Det er greit at folk kliner med hverandre på fest», andre påstand: «Det ville vært greit for meg om en person av motsatt kjønn prøvde å sjekke meg opp». Svaralternativene ble presentert på en 5-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «Helt uenig» til «Helt enig».

2.3.5 Tanker rundt det å kunne velge egen seksuell orientering og identitet. Måling av tanker rundt det å kunne velge seksuell orientering og identitet, ble gjort ved å stille to spørsmål der de skulle rangere i hvor stor grad de tenker at folk selv kan velge sin seksuelle orientering. Første spørsmål: «I hvilken grad tror du folk selv kan velge hvilken seksuell orientering de har (dvs. hvem de er tiltrukket av)?», andre spørsmål: «I hvilken grad tror du folk selv kan velge hvilken seksuell identitet de har

(dvs. hvilket kjønn de har)?». Svaralternativene ble presentert på en 5-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «Svært liten grad» til «Svært stor grad». Spørsmålene er egenutviklet.

2.3.6 Kontakt med og kjennskap til skeive. Spørsmål om kontakt med homofile, lesbiske, bifile kvinner og menn, transpersoner og ikke-binære er inspirert av Anderssen og Slåtten (2008), og ble kartlagt ved å stille seks spørsmål om mengde kontakt de har med de ulike gruppene, altså homofile, lesbiske, bifile gutter/menn, bifile jenter/kvinner, transpersoner og ikke-binære. Eksempel på spørsmål: «Hvor ofte er du i kontakt med (snakker med eller liknende)...». Spørsmålene er basert på Anderssen og Slåtten (2008) sin undersøkelse om holdninger til LHBT-personer, der svaralternativene er presentert på en 7-punkts Likert skala-med svaralternativene «Aldri», «1-3 ganger i måneden» «Sjeldnere enn en gang i måneden», «1 gang i uken», «2-5 ganger i uken», «Bortimot daglig» og «Vet ikke». Respondentenes kjennskap til samme gruppe ble kartlagt ved å stille seks spørsmål (et til hver gruppe), med spørsmålstekst «Hvor godt kjenner du ...». Svaralternativene er presentert på en 6-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «Ikke i det hele tatt» til «Svært godt», inkludert «Vet ikke». Skalaen for kjennskap og kontakt med skeive har en Chronbacks Alpha på .90.

2.3.7 Holdninger til skeive i respondentenes omgangskrets. Spørsmål om holdninger til homofile, lesbiske, bifile kvinner og menn, transpersoner og ikke-binære hos personer i respondentenes omgangskrets er inspirert av Anderssen og Slåtten (2008), og ble kartlagt ved å stille 12 spørsmål om holdningene til deres nærmeste venner og elever på skolen sin. Dette inkluderte noen egenformuleringer i spørsmålsteksten og svaralternativene slik at de matcher spørsmålene om respondentenes egne holdninger. Spørsmålsformuleringer: «Hvordan tror du dine *nærmeste venner* ser på lesbiske jenter/ kvinner?» (tilsvarende spørsmål med de fem resterende gruppene) og «Hvordan tror du elever på skolen din ser på lesbiske jenter/ kvinner?» (tilsvarende spørsmål med de fem resterende gruppene). Svaralternativene er presentert på en 8-punkts Likert-skala fra «Svært negativ» til «Svært positiv», inkludert «Vil ikke svare». Skalaen for venners holdninger har en Chronbacks alpha på .96 og de på skolen sine holdninger på .94.

2.3.8 Skeiv ordbruk. Spørsmål om ordbruk knyttet til skeive er basert av Anderssen og Slåtten (2008) sine spørsmål om det å bruke homonegative-ord, og ble kartlagt ved å stille elleve spørsmål der respondentene ble bedt om å si i hvilken grad de selv har blitt kalt, de selv eller noen andre har brukt ord som «homo», «homse», «gay», «lesbe» eller «dyke». Noen av spørsmålsformuleringen og ordlyden i svaralternativene er endret på fra Anderssen og Slåtten der blant annet ordet «dyke» er inkludert. Svaralternativene for spørsmålene om frekvens av ordbruk er presentert på en 6-punkts Likert-skala med svaralternativer fra «Aldri» til «Bortimot daglig», inkludert «Vet ikke». De ble også spurt om hvordan de opplever det når både homofile, lesbiske og heterofile blir kalt disse ordene, med svaralternativer på en 5-punkts Likert-skala fra «Svært negativ erting» til «Svært positiv erting».

En annen versjon av dette var eksempelvis spørsmålet «Jeg har kalt noen som jeg trodde var homofil, lesbisk eller bifil, for «homo», «homse», «lesbe», «dyke», «gay» eller liknende ord», der svaralternativene (med mulighet for flere kryss) var: «Ja, på en hyggelig måte», «Ja, på en negativ måte», og «Nei».

2.3.9 Spørsmål om skeive. For å måle kunnskap om skeive, ble det stilt et spørsmål om hvor mange som er LHBTI+-personer i Norge, med følgende spørsmålstekst: «Hvor stor andel av befolkningen i Norge tror du selv oppgir å være skeive (LHBTI+)»?». Her skulle de oppgi svaret i prosent.

2.3.10 Spørsmål om seksuell helse. For å måle generell kunnskap om seksuell helse, ble det stilt fire kunnskapsspørsmål. Eksempel på spørsmål: «Hvilken type prevensjon er den eneste som beskytter mot uønsket graviditet og seksuelt overførbare infeksjoner?», med svaralternativer: «P-stav», «Hormonspiral», «P-sprøyte», «Kondom», «Kobberspiral». Spørsmålene er egenformulerte.

2.3.11 Undervisning. Undervisning rundt seksualitet ble kartlagt ved spørsmål hvor de skal krysse av for hvilke tema de har hatt undervisning om. Temaene er basert på både kompetansemål og gjennomgående tema i seksualundervisning. Spørsmålsformuleringen er «Hvilke av temaene nedenfor har du hatt undervisning om dette skoleåret eller tidligere? (Du kan sette flere kryss)». Det var også spørsmål om hvor fornøyd respondentene var med opplegget for seksualundervisningen, med svaralternativer på en 8-punkts Likert-skala fra «Svært misfornøyd» til «Svært fornøyd». Det er også stilt et åpent spørsmål der de kan si litt om hva de fornøyd eller ikke fornøyd med når det kom til seksualundervisningen. Spørsmålene er egenformulerte.

2.3.12 Kunnskapskilder. Spørsmålene for å måle hvor respondentene har fått kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold fra, er egenprodusert. De ble spurt fra hvilke kilder og i hvilken grad de har fått slik informasjon fra. Kildene opplistet er en kombinasjon av undervisning på skolen (både av lærer, helsesykepleier og eksterne aktører), nettjenester (chat, sosiale medier, informasjonssider etc.), og helsestasjon for ungdom. Her er det inkludert et åpent svaralternativ der de kan kommentere om de har fått informasjon fra andre kilder ikke listet i spørreskjemaet. Svaralternativene besto av rangering av mengde informasjon de har fått fra kildene, og var på en 5-punkts Likert-skala fra «Ingen» til «Mye», inkludert «Ukjent».

2.3.13 Bakgrunnsvariabler. Det ble stilt spørsmål om kjønn, seksualitet, tro, etnisitet, klasse og skole. Navn på skolene ble ikke inkludert for å ivareta anonymitet. Kjønn ble målt ved at respondentene svarte på spørsmålet «Hva er ditt kjønn?», med svaralternativer «Jente», «Gutt», «Annet» og «Ønsker ikke å svare». Under «Annet» kan de velge å svare hvilken kjønnsidentitet de har om de ønsker (åpent spørsmål). Det ble laget en dikotom variabel for kjønn, der 0 ble kodet som jente og 1 som gutt.

Seksualitet ble målt ved at respondentene svarte på spørsmålet «På en skala fra 1-5, hvor sterk tiltrekning føler du... 1. til jenter? 2. til gutter?», med svaralternativer på en Likert-skala: «Ingen», «2», «3», «4», «Veldig sterk» og «Har ikke tenkt på det». Det ble laget en dikotom variabel for seksualitet, der 0 ble kodet som homoseksuell tiltrekning og 1 som heteroseksuell tiltrekning. Homoseksuell tiltrekning ble definert som jenter som svarte 4 eller 5 på tiltrekning til jenter, og gutter som svarte 4 eller 5 på tiltrekning til gutter. De resterende falt innen heterofil-kategorien.

Tro ble målt ved at respondentene svarte på spørsmålet «Jeg ser på meg selv som religiøs/troende», med svaralternativer på en 5-punkts Likert-skala fra «svært uenig» til «svært enig». Til slutt ble det lagd en dikotom variabel om tro der verdien 0 ble kodet som ikke-troende og verdien 1 som troende.

Innvandrerstatus ble målt ved at respondentene svarte på tre spørsmål knyttet til deres og foreldrenes innvandrerstatus. Om de svarte «nei» på om de eller foreldrene var født og oppvokst i Norge, kunne de i et kommentarfelt oppgi hvilket land om de ønsket det. Svaralternativene var «Ja» og «Nei» på spørsmålene om man er født og oppvokst i Norge, og «Ja begge», «Ja en av dem» og «Nei» på spørsmålet om foreldrene er født og oppvokst i Norge. Til slutt ble det lagd en dikotom variabel om innvandrerstatus, der verdien 0 ble kodet som innvandrere og verdien 1 som uten innvandrerstatus. De som svarte «nei» på om de var født i Norge samt «Ja begge» eller «Ja en av dem» på spørsmålet om foreldrene var født i Norge ble plassert i innvandrer-kategorien, og de resterende i den andre kategorien.

2.4 Pilotstudie

Før skjemaet ble helt ferdigstilt ble det utført en pilotstudie for kvalitetssikring. Åtte medstudenter – alle på et masternivå – gjennomførte testen som om de skulle vært en elev på ungdomsskoletrinnet, først for å se etter formelle feil, deretter om de syntes spørsmålene virket forståelig for den aldersgruppen og til slutt om hvordan de opplevde å besvare skjemaet. Det ble også diskusjon rundt begreper og formuleringer brukt i skjemaet. Grunnet at deler av skjemaet var egenutviklet, var jeg villig til å endre smått på ting som blant annet spørsmålsformuleringer. Samtlige syntes spørsmålene virket tydelige og forståelige, med noen ønsker om forklaringer til de ulike kunnskapskildene. Dette gjorde at jeg la til en forklarende tekst etter de kildene som jeg i utgangspunktet hadde unnlatt å ha med en forklaring om. Det ble også gitt noen tips til formuleringer av enkelte spørsmål og begrepsavklaringer som gjorde at de fremsto tydeligere etter endring. På bakgrunn av piloteringen ble det ferdige spørreskjemaet etablert.

2.5 Analyser

Statistikkprogrammet som ble brukt i denne analysen var Stata 16.1.

2.5.1 Gruffeforskjeller. For å analysere resultatene i denne studien ble det brukt en 2x2 ANOVA for å måle gruppeforskjeller og eta-squared for å finne effektstørrelse.

2.5.2 Korrelasjonsanalyser. For å finne assosiasjon mellom ulike mål ble Pearsons korrelasjonskoeffisient bruk for å se på bivariante sammenhenger og multivariat regresjon i form av OLS regresjonsanalyse med robust estimering av standardfeil for å se på multivariate sammenhenger.

3. Resultater

Tabell 1 viser oversikt over respondentene sitt gjennomsnittsnivå av holdninger til skeive samt deres rangering av nære venners og elever på skolen sine holdninger til skeive, aksept for ulik seksuell aktivitet og kjønns og seksualitetsvalg, kjennskap og kontakt med skeive, frekvens av både egen og andres ordbruk, samt vurderingen av den og til slutt undervisning (både temaer, kilder og vurdering). Den viser også standardavviket og min/maks verdi. Alle variabler inkludert i spørreskjemaet (relevante bakgrunnsvariabler presenteres senere) ble inkludert for å få en oversikt over respondentenes gjennomsnitt på disse målene.

Tabell 1

Oversikt over Gjennomsnitt, Standardavvik og Min./Maks. Verdi for Alle Respondentene

	Gjennomsnitt	Standardavvik
Holdninger til skeive (-3, +3)	.86	1.66
Holdninger til kvinnelige og mannlige lærere (-3, +3)	1.20	1.35
Holdning til kvinner og menn (-3, +3)	1.62	1.15
Aksept for at folk kliner på fest (-2, +2)	1.63	.69
Aksept for at skeive kliner på fest (-2, +2)	1.08	1.07
Aksept for at en person av samme kjønn sjekker en opp (-2, +2)	-.33	1.57
Aksept for at en person av motsatt kjønn sjekker en opp (-2, +2)	1.52	1.06
Aksept for valget om å kunne velge sitt eget kjønn (-2, +2)	.64	1.59
Vurdering av i hvilken grad folk selv kan velge sin seksuelle orientering (1, 5)	2.67	1.37
Vurdering av i hvilken grad folk selv kan velge sin seksuelle identitet (1, 5)	2.74	1.37
Kontakt med skeive (0, 5)	1.75	1.50
Kjennskap til skeive (0, 5)	1.00	.98
Tolkning av at lesbiske og homofile blir kalt homo, lesbe, etc. (-2, +2)	-1.06	.90
Tolkning av at heterofile blir kalt homo, lesbe, etc. (-2, +2)	-0.65	.90
Frekvens av observert skeiv ordbruk (0, 5)	2.91	1.64
Frekvens av egen skeiv ordbruk (0, 5)	1.34	1.83
Frekvens av å bli kalt homo, lesbe etc. (0, 5)	1.87	1.82
Nære venners holdninger til skeive (-3, +3)	.62	1.69
Elevene på skolen sine holdninger til skeive (-3, +3)	-.10	1.34
Gjennomsnitt av undervisning om tema som omhandler skeive (0, 2)	1.24	.74
Gjennomsnitt av undervisning om tema som ikke spesifikt omhandler skeive (0, 6)	4.24	1.56
Gjennomsnitt av mengde informasjon fått fra kildene (0, 3)	.83	.53
Samlet vurdering av seksualundervisning (1, 7)	4.75	1.50

Tabell 2

Oversikt over Gjennomsnittlige Holdninger til Skeive og Ikke-skeive og Standardavvik. Min./Maks. Verdi er -3/3.

	Gjennomsnittlige holdninger	Standardavvik
Kvinner	1.93	1.25
Menn	1.25	1.55
Kvinnelig lærer	1.17	1.57
Mannlig lærer	1.13	1.48
Homofile	.79	1.83
Lesbiske	.99	1.63
Bifile kvinner	.96	1.66
Bifile menn	.85	1.72
Transpersoner	.53	1.95
Ikke-binære	.50	1.85

*De med klar likekjønnet preferanse er fjernet fra analysen (N=8)

Tabell 2 viser at respondentenes holdninger til kvinnelige grupper generelt er mer positive enn til mannlige grupper. Den viser også at alle de ikke-skeive gruppene blir rangert høyere enn de skeive gruppene, der lesbiske er den best likte gruppen blant skeive (.99), og kvinner av de ikke-skeive (1.93). Menn ble rangert nest høyest med (1.25), etterfulgt av de to gruppene med lærere, der kvinnelige også her ble rangert høyest (1.17) etterfulgt av mannlige (1.13). Deretter kommer lesbisk med (.99) etterfulgt av de to bifile gruppene, der også kvinner ble rangert høyest med (.96) og menn med (.85). De tre gruppene med mest negative holdninger til seg var homofile (.79), transpersoner (.53) og ikke-binære (.50). Holdningene er generelt på den positive siden, der ingen har negative verdier.

3.1 Undervisningstema

Videre viser analysen at respondentene i gjennomsnitt har hatt om litt mer enn 5 temaer i seksualundervisningen (5.47), der maks antall de kan ha hatt basert på spørreskjemaet er 8 og minimum antall 0. 29 har hatt 8 temaer, 15 har hatt 7, 27 har hatt 6, 12 har hatt 5, 22 har hatt 4, 10 har hatt 3, 7 har hatt 2, 4 har hatt ett tema og 1 person har ikke hatt noen av dem.

De temaene flest elever har hatt om i seksualundervisningen er sex og seksuelt overførbare infeksjoner, med andel på 90%, etterfulgt av ulike typer seksuell orientering og identitet som 80% har hatt om. Videre har 68% hatt om grenser, grensesetting og respekt, 62% om forelskelse og seksuell helse, og tema de har hatt minst om er pornografi og sex og nett der kun 51% har hatt om det og kun 44% har hatt om kjønnsuttrykk og normalitet.

3.2 Kilder

Tabell med oversikt over mengde informasjon eleven har fått fra de ulike kildene vil videre bli presentert.

Tabell 3

Gjennomsnittlig Mengde Info Fått fra Kilder, Inkludert Standardavvik og Min./Maks. Verdi på 0/3. 0 = Ingen, 2 = Litt, 3 = Noe, 4 = Mye.

	Gjennomsnittlig mengde info fra kilde	Standardavvik
Lærer	1.91	.85
Helsesykepleier	.98	.87
HFU	.40	.69
Sosiale medier	1.75	1.08
Restart	.29	.66
Youchat	.10	.42
Skeiv verden	.25	.65
Ungdomstelefonen	.34	.70
ichatten	.12	.44
Sex og samfunn	.66	.92
MSO	.22	.54
Ung.no	1.58	1.05
Andre kilder	.98	1.04

Kilden respondentene tydelig har fått mest informasjon fra er lærer (1.91) deretter sosiale medier (1.75) og ung.no (1.58). Videre er helsesykepleier (.98) likt som andre kilder, etterfulgt av sex og samfunn (.66), Helsestasjon for ungdom (.40), ungdomstelefonen (.34), Restart (.29), Skeiv verden (.25), MSO (.22) og nederst ligger ichatten (.12) og Youchat (.10).

3.3 Gruffeforskjeller

Resultatene viser kjønns- og klasstrinnsforskjeller ved ulike mål på holdninger og aksept for skeive. Det ble også testet for innvandrerstatus og tro/ religion ved de samme temaene.

3.3.1 Respondentenes holdninger til skeive. Det ble funnet kjønnsforskjeller i respondentenes holdninger til skeive, der kjønn hadde en signifikant effekt, $F(1, 113) = 48.43$, $p < .001$, $\text{EtaSq} = .300$. Jenter har i gjennomsnitt positive holdninger (1.80) og gutter svakt negative holdninger (-.05). Innvandrerstatus hadde også en signifikant effekt på holdninger til skeive $F(1, 125) = 6.62$, $p = 0.01$, $\text{EtaSq} = .050$. Innvandrere har nøytrale holdninger (-.05) og etnisk norske positive (1.01). Tro hadde en signifikant positiv effekt på holdninger til skeive $F(1, 125) = 5.04$, $p = .03$, $\text{EtaSq} = .039$. Troende har i gjennomsnitt noe positive holdninger (.25) og ikke-troende positive holdninger (1.04). Ingen effekt av klasstrinn, $F(1, 113) = .11$.

3.3.2 Respondentenes vurdering av nære venners holdninger til skeive.

Det ble funnet kjønns- og klasstrinnsforskjeller i respondentenes vurdering av nære venners holdninger til skeive, der kjønn hadde en signifikant effekt $F(1, 113) = 56.09$, $p < .001$, $\text{EtaSq} = .332$. Jenter rangerer i gjennomsnitt nære venners holdninger som positive (1.67) og gutter rangerer dem svakt negative på (-.33). Innvandrerstatus hadde også en signifikant effekt på respondentenes rangering av deres nære venners holdninger til skeive $F(1, 125) = 4.22$, $p = 0.04$, $\text{EtaSq} = .033$. Innvandrere rangerte venners holdninger som svakt negative (-.14) og etnisk norske rangerte de svakt positive (.74). Ingen effekt av klasstrinn, $F(1, 113) = .42$. Ingen effekt av tro, $F(1, 125) = 3.31$.

3.3.3 Respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive. Det ble funnet klasstrinnsforskjeller i respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive, der klasstrinn hadde en signifikant effekt $F(1, 110) = 4.97, p = .03, \text{EtaSq} = .043$. niendeklasse rangerte i gjennomsnitt elevene på skolen sine holdninger som svakt positive (.19) og tiende klasse svakt negative (-.38). Ingen effekt av kjønn, $F(1, 113) = .3.08$. Ingen effekt av innvandrerstatus, $F(1, 122) = 0.04$. Ingen effekt av tro, $F(1, 122) = .98$.

3.3.4 Aksept for seksuelle handlinger (klining) mellom skeive. Det ble funnet kjønnsforskjeller i respondentenes aksept for klining mellom to skeive, der kjønn hadde en signifikant effekt, $F(1, 112) = 34.02, p < .001, \text{EtaSq} = .233$. Jenter er i gjennomsnitt aksepterende (1.70) og gutter noe mindre, men likevel aksepterende (.65). Innvandrerstatus hadde også en signifikant effekt på aksept for klining mellom skeive, $F(1, 124) = 6.48, p = 0.01, \text{EtaSq} = .050$. Innvandrere er noe aksepterende (.5) og etnisk norske aksepterende (1.18). Tro hadde en signifikant positiv effekt på aksept for klining mellom to skeive $F(1, 124) = 8.70, p = .004, \text{EtaSq} = .066$. Troende er i gjennomsnitt noe aksepterende (.57) og ikke-troende aksepterende (1.23). Ingen effekt av klasstrinn, $F(1, 113) = .01$.

3.3.5 Aksept av at en av samme kjønn sjekker en opp. Det ble funnet kjønnsforskjeller i respondentenes aksept for at en av samme kjønn sjekker en opp, der kjønn hadde en signifikant effekt $F(1, 112) = 46.98, p < .001, \text{EtaSq} = .296$. Jenter er i gjennomsnitt noe aksepterende (.58) og gutter mindre aksepterende (-1.16). Innvandrerstatus hadde også en signifikant effekt på aksept for klining mellom skeive, $F(1, 124) = 5.30, p = 0.02, \text{EtaSq} = .041$. Innvandrere er lite aksepterende (-1.1) og etnisk norske noe lite aksepterende (-.20). Ingen effekt av klasstrinn, $F(1, 113) = 1.69$. Ingen effekt av tro, $F(1, 124) = .82$.

3.3.6 Aksept for valg av kjønn. Det ble funnet kjønnsforskjeller i respondentenes aksept for valg av kjønn, der kjønn hadde signifikant effekt $F(1, 112) = 54.52, p < .001, \text{EtaSq} = .327$. Jenter er i gjennomsnitt åpne (1.60) og gutter mindre åpne (-.27). Tro hadde en signifikant positiv effekt på aksept for valg av kjønn $F(1, 124) = 4.18, p = .04, \text{EtaSq} = .033$. Troende er i gjennomsnitt nøytralt aksepterende (.11) og ikke-troende noe aksepterende (.80). Ingen effekt av klasstrinn, $F(1, 113) = .01$. Ingen effekt av innvandrerstatus, $F(1, 122) = 0.04$.

3.4 Korrelasjonsanalyser

Videre skal det bli presentert en korrelasjonsmatrise mellom prediktorvariabler og elevenes holdninger til skeive. Det blir brukt Pearson's Korrelasjons-koeffisient.

Tabell 4: Pearson´s Korrelasjon mellom Prediktorvariabler og Holdninger til Skeive

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Undervisning om skeive tema	1.00													
2. Undervisning om tema som ikke spesifikt omhandler skeive	.59***	1.00												
3. Mengde tema	.80***	.96***	1.00											
4. Mengde informasjon fått fra kildene	.14	.28**	.26**	1.00										
5. Vurdering av undervisning	.37***	.51***	.51***	.17	1.00									
6. Aksept for at skeive kliner på fest	-.13	-.22**	-.21*	.06	-.10	1.00								
7. Aksept for valget om å kunne velge sitt eget kjønn	-.10	-.11	-.12	.03	.01	.50***	1.00							
8. Aksept for at en av samme kjønn sjekker en opp	-.21*	-.21*	-.23*	.11	-.21*	.53***	.50***	1.00						
9. Kontakt og kjennskap med skeive	-.17	-.10	-.13	.09	-.18	.33***	.42***	.47***	1.00					
10. Frekvens observert skeiv ordbruk	.16	.18*	.19*	-.02	-.02	-.29***	-.37***	-.36***	-.13	1.00				
11. Frekvens egen skeiv ordbruk	.07	.16	.14	-.07	-.06	-.52***	-.47***	-.38***	-.33***	.57***	1.00			
12. Respondentenes rangering av nære venners holdninger	-.10	-.17	-.16	.09	-.02	.59***	.64***	.61***	.35***	-.46***	-.54***	1.00		
13. Respondentenes rangering av elevene på skolen sine holdninger	.08	-.00	.03	-.01	.22**	.35***	.35***	.24***	-.03	-.24**	-.34***	.59***	1.00	
14. Holdninger til skeive	-.11	-.20*	-.18*	.00	-.11	.63***	.58***	.65***	.37***	-.35***	-.47***	.74***	.38***	1.00

*korrelasjon er signifikant på 0.05 nivå

Holdning til skeive var sterkt og positivt assosiert med elevenes vurdering av nære venners holdninger ($r = .74, p < .001$). Elevenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive korrelerte moderat og positivt med holdninger til skeive ($r = .38, p < .001$). Aksept for at skeive personer kliner med hverandre på fest var sterkt og positivt korrelert med holdninger til skeive ($r = .63, p < .001$). Aksept for valget om å kunne velge sitt eget kjønn var sterkt og positivt korrelert med holdninger til skeive ($r = .58, p < .001$). Aksept for at en av samme kjønn prøver å sjekke en opp var sterkt og positivt korrelert med holdninger til skeive ($r = .65, p < .001$). Kontakt med og kjennskap til skeive var moderat og positivt korrelert med holdninger til skeive ($r = .37, p < .001$). Videre var holdning til skeive svakt og negativt korrelert med undervisning om tema som ikke spesifikt omhandler skeive ($r = -.20, p = .03$). Frekvens av observert skeiv ordbruk var moderat og negativt korrelert med holdninger til skeive ($r = -.35, p < .001$). Frekvens av egen skeiv ordbruk var moderat og negativt korrelert med holdninger til skeive ($r = -.47, p < .001$). Mengde tema elevene har hatt om i seksualundervisningen var svakt og negativt korrelert med holdninger til skeive. ($r = -.18, p = .04$). Holdninger til skeive hadde en negativ, men ikke signifikant korrelasjon med undervisning om skeiv tematikk ($r = -.11, p = .23$). Holdninger til skeive hadde heller ingen signifikant korrelasjon med mengde informasjon om kjønns- og seksualitetsmangfold fått fra kildene ($r = .00, p = .96$).

3.5 Regresjonsanalyse

Videre presenteres det regresjonsanalyser gjort for å effekter variablene kan ha på hverandre. Valget om hvilke analyser som ble gjennomført er tatt på grunnlag av problemstillingen og hvilke forskningsspørsmål jeg spesifikt ønsket å se på.

Tabell 5

Regresjonsanalyse for Undervisningens Forklaringskraft på Respondentenes Egne Holdninger til Skeive og Respondentenes Vurdering av Elevene på Skolen Sine Holdninger til Skeive

Variabel	Undervisningens forklaringskraft på holdninger til skeive			Undervisningens forklaringskraft på respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive				
	B	Robust SE B	t	β	B	Robust SE B	t	β
Tema ikke skeive	-.21	.13	-1.58	-.19	-.22	.11	-2.04*	-.24
Tema skeiv	.05	.26	.17	.02	.16	.19	.84	.09
Vurdering av undervisning	-.04	.11	-.34	-.03	.29	.09	3.24**	.32
Mengde informasjon fått fra kilder	.20	.31	.64	.06	-.05	.24	-.20	-.02
R ²	.04			.09				

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Regresjonsanalysen som så på undervisningens forklaringskraft på respondentens egne holdninger til skeive viser at ingen av undervisningsvariablene har en signifikant effekt på respondentenes holdninger til skeive. Variablene i den første analysen forklarte omlag 4% av variansen i holdninger til skeive ($F = 1.11$). Den andre regresjonsanalysen viser at vurdering av undervisningen har en positiv signifikant effekt på respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive, med en standardisert betavekt på .32 ($t = 3.24, p = .002$). Undervisning om tema som ikke spesifikt omhandlet skeive viser også en svakt negativ signifikant effekt på respondentenes vurdering av holdninger til elever på skolen, med en standardisert betavekt på $-.25$ ($t = -2.04, p = .04$). Undervisning om skeive tema og kilder viser ingen signifikant effekt. Variablene i den andre analysen forklarte kun 9% av variansen respondentenes vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive ($F = 3.16$).

En utført regresjonsanalyse som så på observert og egen skeiv ordbruk sin forklaringskraft på respondentenes holdninger til skeive, viste at egen skeiv ordbruk har en negativ signifikant effekt på respondentenes holdninger til skeive, med en standardisert betavekt på $-.41$ ($t = -3.78, p < .001$). Observert ordbruk viser ingen signifikant effekt. Variablene i modellen forklarte 24% av variansen i holdninger til skeive ($F = 18.86$).

Tabell 6

Regresjonsanalyse for Undervisningen sin Forklaringskraft på den Observerte og Egne Ordbruken

Variabel	Undervisningens forklaringskraft på egen skeive ordbruk			Undervisningens forklaringskraft på observert skeiv ordbruk				
	B	Robust SE B	t	β	B	Robust SE B	t	β
Tema skeiv	-.05	.23	-.22	-.02	.21	.24	0.88	.10
Tema ikke skeiv	.29	.15	2.02*	.28	.21	.12	1.83	.19
Mengde informasjon fått fra kilder	-.31	.27	-1.72	-.10	-.18	.31	-.59	-.06
Vurdering av undervisning	-.19	.11	-1.72	-.19	-.15	.11	-1.38	-.14
R ²	.06			.05				

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Regresjonsanalysen som så på undervisningens forklaringskraft på egen skeiv ordbruk viser at tema som ikke spesifikt omhandler skeive har en svakt positiv signifikant effekt på respondentenes egen ordbruk, med en standardisert betavekt på .28 ($t = 2.02, p = .05$). Undervisning om skeive tema, mengde informasjon fått fra kildene og vurdering av seksualundervisningen viser ingen signifikant effekt på egen skeiv ordbruk. Variablene den første analysen forklarte kun 6% av variansen i egen ordbruk ($F = 1.30$). Den andre regresjonsanalysen viser at ingen av undervisningsvariablene har en

signifikant effekt på observert ordbruk. Variablene i den andre analysen forklarte kun 5% av variansen i observert skeiv ordbruk ($F = 1.56$).

Tabell 7

Regresjonsanalyse for Bakgrunnsvariablene: Klasse, Innvandrerstatus, Tro og Kjønn samt Kontakt med og Kjennskap til Skeive sin Forklaringskraft på Respondentenes Holdninger til Skeive

Variabel	Modell 1				Modell 2			
	B	Robust SE B	t	β	B	Robust SE B	t	β
Kontakt og kjennskap til skeive	.47	.11	4.50***	.34	.15	.13	1.18	.10
Klasse	.47	.29	1.63	.14	.36	.25	1.43	.10
Etnisitet	.50	.44	1.14	.11	.68	.39	1.72	.14
Tro	-.14	.11	-1.25	-.12	-.18	.11	-1.63	-.15
Kjønn					-1.76	.28	-6.25***	-.52
R ²	.18				.39			

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Regresjonsmodell 1 viser at kontakt med og kjennskap til skeive har en positiv signifikant effekt på respondentenes holdninger til skeive, med en standardisert betavekt på .34 ($t = 4.50$, $p < .001$). Klasse, etnisitet og tro viser ingen signifikant effekt. Variablene i modellen forklarte 18% av variansen i holdninger til skeive ($F = 8.26$). Regresjonsmodell 2 viser at kjønn har en negativ signifikant effekt på respondentenes holdninger til skeive, med en standardisert betavekt på -.52 ($t = -6.25$, $p < .001$). Modell 2 kontrollerer for kjønnsforskjeller, og med dette forsvinner effekten av kontakt med og kjennskap til skeive på respondentenes holdninger til skeive. Klasse, etnisitet og tro viser fortsatt ingen signifikant effekt. Variablene i modellen forklarte 39% av variansen i holdninger til skeive ($F = 16.17$).

4. Diskusjon

4.1 Seksualundervisning sin effekt på holdninger til skeive

Denne studien sitt formål var å undersøke om seksualundervisningen kan påvirke elevens holdninger til skeive, som reflekteres i forskningsspørsmål tre. Resultatene viser at når det kommer til mengde og omfang av seksualundervisningen, har verken hvor mange tema elevene har hatt om eller mengde informasjon fått fra de ulike kildene noe signifikant påvirkning på elevens egne holdninger til skeive. Hvor fornøyd de var med undervisningen hadde heller ingen signifikant påvirkningskraft på deres holdninger til skeive. Grunnet at ingen andre studier spesifikt har sett på seksualundervisningens effekt på holdninger til skeive, ble det ikke dannet noe hypotese om forventet effekt i forkant, og resultatet kan derfor ikke sammenlignes med tidligere funn. Tidligere studier som har sett på seksualundervisningens effekt, har hovedsakelig lagt vekt på effekten den kan ha på både holdninger og atferd knyttet til seksualitet i bred forstand (Kirby et al., 2005; Trenholm et al., 2007). Fokuset i disse studiene er på sex og holdninger knyttet til det, og kjønns- og seksualitetsmangfold har i stor grad blitt utelukket. Dette kan være grunnet at seksualundervisning i stor grad har vært en del av naturfag, der fokuset på det kroppslige og de potensielt negative konsekvensene sex kan ha vært størst (Hind, 2016; Sex og samfunn, 2017; Undset, 2019). Sex og samfunn (2017) viste at 9 av 10 har hatt om undervisning prevensjon og 9 av 10 om seksuelt overførbare infeksjoner/ kjønns sykdommer. Dette reflekteres i resultatene fra denne studien, som viser at de temaene tydeligst flest har hatt om i seksualundervisningen er sex og seksuelt overførbare infeksjoner, med en andel på hele 90% av elevene. På bakgrunn av dette gir det derfor mening at studier på seksualitetsundervisningens effekt i stor grad har sett på holdninger og atferd knyttet til disse temaene. Dette kan være en av årsakene til at resultatene ikke viste noen signifikant effekt som undervisningen kan ha på holdninger til skeive.

Basert på hvilke temaer tidligere undersøkelser har vist at seksualundervisning ofte fokuserer på, ville jeg også se om det å spesifikt ha hatt om temaer som omhandler skeive kan ha en effekt på holdninger til skeive, der disse temaene inkluderte ulike typer seksuell orientering og identitet samt kjønnsuttrykk og normalitet. Analysen viste at å ha hatt om disse temaene ikke har noen signifikant effekt på holdninger til skeive. Det kan tenkes at dette er fordi resultatene viser et nokså stort sprik i prosentandel av elevene som har hatt om de to temaene inkludert i denne studien sin definisjon av skeiv tematikk. 80% viste seg å ha hatt om ulike typer seksuell orientering og identitet, men kun 44% hadde hatt om kjønnsuttrykk og normalitet, som gjør sistnevnte det til det temaet færrest hadde hatt om i seksualundervisningen.

Selv om det kan være interessant å differensiere mellom skeive og ikke-skeive tema, er det likevel slik at undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold skal inkluderes i flere fag utover seksualitetsundervisningen. Dette var årsaken til at jeg ønsket å se om mengde informasjon de har fått fra ulike kilder har en effekt på holdninger til skeive, men heller ikke det viste seg å ha en signifikant effekt på holdninger til skeive. En mulig årsak til at undervisning ikke hadde noe effekt kan være at undervisningen målt i denne studien er for lite omfattende til at det er sannsynlig at det kan gi et utslag på holdninger. Seksualundervisning i seg selv har jo vist seg å ha mest effekt på holdninger til sex og prevensjon fremfor eksempelvis skeive, og det er mulig at om all undervisning hadde blitt inkludert når det ble målt opp mot holdninger til skeive, hadde det blitt funnet aspekter ved annen undervisning som også inkluderer tematikk rundt skeive, som da potensielt kunne hatt en effekt.

4.2 Seksualundervisningen sin effekt på elevene på skolen

Videre ønsket også denne studien å se på om seksualundervisningen kunne ha en effekt på holdningene til skeive hos de andre elevene på skolen, rapportert av respondentene selv. Det at respondentene selv rapporterte de på skolen sine holdninger, gjør at det ikke kan sees på som en nøyaktig representasjon av de elevenes holdninger til skeive, men kan heller fremstå som en oppfattelse av de generelle holdningene til skeive på skolen. Dette kan muligens også reflektere hvordan holdningene fremstår i en gruppe, som er grunnen til at jeg ønsket å inkludere også dette målet. Til sammenligning med respondentenes egne holdninger til skeive som ikke viste seg å ha en sammenheng med seksualundervisningen, viste det seg at vurderingen av seksualundervisningen hadde en positiv signifikant effekt på holdningene blant elevene på skolen slik de er rangert av respondentene. Korrelasjonsmatrisen viser at det er en sterk positiv korrelasjon mellom mengde tema de har hatt og hvor fornøyd de er med seksualundervisningen. Om dette er tilfelle kan det tenkes at undervisningen har en positiv effekt på slik respondentene oppfatter holdninger til skeive blant elevene på skolen. Dette blir likevel bare spekulasjoner, og i tillegg forklarer regresjonsmodellen kun 9% av variansen hos holdningene til de på skolen, så en sikker effekt kan man ikke si det er. Derfor er også resultatet som viser en negativ signifikant sammenheng mellom undervisning om tema i seksualundervisningen som ikke spesifikt omhandlet skeive (blant annet seksuelt overførbare sykdommer og forelskelse), og respondentene sin vurdering av elevene på skolen sine holdninger til skeive, vanskelig å trekke noen konklusjon fra. Selv om ikke variablene forklarte mye av variansen i denne modellen, er det likevel et dårlig tegn med en negativ sammenheng mellom et undervisningsmål og holdninger til skeive. Korrelasjonsmatrisen viste denne effekten flere steder, derav også tema som ikke spesifikt omhandler skeive (de resterende temaene når fjernet de to temaene med spesifikt skeiv tematikk) samt mengde tema de har hatt korrelerer svakt negativt med respondentenes holdninger til skeive. Korrelasjonene er noe svake, men det er fremdeles en tendens som viser at undervisning kan ha en negativ effekt på holdninger til skeive. Dette er likevel ikke en effekt som fremstår som tydelig i analysen, og korrelasjonene for holdninger til skeive blant nære venner viser dette. Respondentenes vurdering av holdningene til deres nære venner korrelerer meget sterkt med respondentenes egne holdninger til skeive, og måler med det mye av det samme respondentenes egne holdninger gjør. Selv om det viser en negativ korrelasjon mellom også nære venners holdninger og undervisningsmålene, er ingen av korrelasjonene signifikante. Grunnet dette er det lite sannsynlig at undervisningen påvirker respondentenes holdninger til skeive på en negativ måte i noen særlig stor grad når alt kommer til alt. Det er likevel en tendens som er verdt å ta stilling til, og tyder i alle fall på at seksualundervisningen ikke bør nedprioriteres, og fokuset på kjønns- og seksualitetsmangfold bør bli en større del av det.

4.3 Oversikt over seksualundervisningen

4.3.1 Tema. Forskningsspørsmål to ønsket å se på seksualundervisningens omfang og hvilke kilder elevene får kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold fra. Med tanke på undervisningens innhold skal det videre sees nøyere på temaer og kilder brukt i seksualundervisningen for å se hvordan den fremstår. Av de 8 temaene som det var mulig å velge mellom i spørreskjemaet, har elevene i snitt hatt om litt mer enn 5 temaer i seksualundervisningen. Temaene valgt ut reflekterer både temaer som viser seg å være vanlige å ha om, og som elevene ønsker å ha mer om. Sex og samfunn (2017) sin kartlegging av seksualundervisning blant tiende trinn og førsteklasse VGS, viste at de temaene flest hadde hatt om (90%) var prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner, etterfulgt av graviditet og sex med en andel på nær 70%. Som tidligere nevnt stemmer

dette godt overens med resultatene fra denne studien som viser at seksuelt overførbare infeksjoner er det temaet flest har hatt om (90%). Resultatene viser også at sex er det temaet flest har hatt om (sammen med seksuelt overførbare infeksjoner), som er en betydelig større andel enn 68% hos Sex og samfunn. Det er også temaet som ifølge Sex og samfunn er det temaet som elevene i størst grad vil ha mer om i undervisningen. At sex i min studie er det temaet flest har hatt om fremstår derfor som positivt, med tanke på at det er et etterspurt tema blant elever. Mengde som har hatt om de resterende temaene i denne studien samsvarer også en god del med tallene fra Sex og samfunn, der det i denne studien er 68% som har hatt om grenser, grensesetting og respekt, 51% om pornografi og sex på nett, sammenlignet med sex og samfunn der 6 av 10 har hatt om grenser og 5 av 10 om nettvett. Selv om denne studien viser at det temaet færrest har hatt om er kjønnsuttrykk og normalitet (44%), er også det temaet tredje flest har hatt om (80%) ulike typer seksuell orientering og identitet. Sammenlignet med Sex og samfunn sin kartlegging der 4 av 10 har hatt om seksuell identitet og 3 av 4 kjønnsidentitet, er dette positive tall, som viser at skeiv tematikk i større grad inkluderes i seksualundervisningen. Temaet «ulike typer seksuell orientering og identitet» inkluderer jo både kjønns- og seksualitetsmangfold, og selv om færrest har hatt om kjønnsuttrykk og normalitet, kan kjønnsuttrykk inkluderes i delen om ulike seksuelle identiteter i det første temaet, som gjør at det overordnet ser ut som at undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold er godt dekket.

4.3.2 Kilder. Videre kan vi se på hvilke kilder som elevene i størst grad får informasjon om seksuell orientering og kjønnsuttrykk/identitet fra. Lærere er den kilden som elevene mottar mest informasjon fra, etterfulgt av sosiale medier og ung.no. Disse tre er tydelig høyere (med et gjennomsnitt på 1.91, 1.75 og 1.58 av 3) enn de resterende kildene. Sex og samfunn viser at helsesykepleier er den som flest har mottatt undervisning fra (6 av 10) etterfulgt av kontaktlærere (5 av 10) og andre lærere (4 av 10). Grunnet dette hadde det vært forventet å finne samme tall hos skolene i denne studien, men her fremstår lærere som den viktigste kilden til slik informasjon. Helsesykepleiere er likevel blant kildene elevene i denne studien rangerer de har fått en stor mengde informasjon fra, like mye som de har fått fra «andre kilder» (.98 av 3). Det at en nokså stor andel mener å ha fått informasjon fra andre kilder er kanskje et tegn på at informasjon om kjønns- og seksualitetsmangfold i mindre grad mottas fra skolen og seksualundervisningen i dag. Dette reflekteres også av det høye antallet som har svart sosiale medier. Om ungdom oppsøker informasjon fra sosiale medier i større grad, eller om ungdom er mye på sosiale medier og informasjon dukker opp der, kan man ikke ut ifra disse resultatene si noe om, men at sosiale medier fremstår som en viktig kilde reflekterer uansett den digitale hverdagen vi er i nå. Et mulig forslag vil være å igangsette flere tiltak som fokuserer på kunnskapsformidling via sosiale medier.

Til slutt kan vi se på mengden informasjon elevene har fått fra eksterne kilder. Både medisinerens seksualopplysning (MSO) og Restart ble inkludert som eksterne kilder i spørreskjemaet, og undervisning fra begge parter tilbys i Trondheim. Restart er i flere rapporter og handlingsplaner trukket frem som et tiltak for å øke kunnskap om kjønn, seksualitet og normer, og som dermed skal fungere som forebyggende arbeid mot kjønnsbasert mobbing og diskriminering (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016; Hadeland kommunene, 2017; Tromsø kommunestyre, 2017). MSO har ikke et spesifikt fokus på kjønns- og seksualitetsmangfold, men inkluderer seksuell legning som et av temaene de ofte kommer innom, og fremstår som et tilbud som dekker et bredt utvalg blant de temaene som var listet i spørreskjemaet i denne studien (MSO, u.å.). Denne studien viste et svært lite antall som har mottatt informasjon fra disse kildene (.22 for MSO og .29 for Restart), og det kan tenkes at ingen eller få av klassene i utvalget har

hatt dem på besøk. Det hadde vært spennende å se om slik undervisning kunne hatt en effekt på holdninger til skeive, spesielt når Restart i flere handlingsplaner nevnes som et forebyggende tiltak.

4.4 Ordbruk

Forskningsspørsmål fire ønsket å se på om undervisningen kan ha en effekt på ordbruken blant ungdom, spesifikt skeiv ordbruk. Dette inkluderer hovedsakelig ordbruk som beskriver en seksuell minoritetsgruppe, blant annet «homo» og «lesbe». Tidligere i oppgaven stile jeg meg spørsmålet om holdninger og ordbruk kan være tilknyttet hverandre, og resultatet viser at både observert ordbruk og egen ordbruk har en negativ effekt på holdninger til skeive, der det i dette tilfellet betyr at jo mer positive holdninger de har, jo mindre både bruker de selv og observerer bruken av slike skeive ord. Grunnen til at jeg ikke beskriver ordene som negative, er at de i utgangspunktet ikke trenger å være negativt ladd, selv om bruken av dem i tidligere undersøkelser ofte har blitt knyttet til mobbing (Roland & Auestad, 2009). Likevel viser resultatene som forventet at elevene oppfattet det negativt når både homofile og lesbiske samt heterofile blir kalt det, og de oppfatter det mest negativt når homofile og lesbiske blir kalt det. Videre viste det seg at den eneste ordbruksvariabelen som var knyttet opp mot holdninger til skeive, var egen ordbruk. Variablene i modellen forklarer kun 24% av variansen i holdninger til skeive, men det utelukker likevel ikke muligheten for at den skeive ordbruken kan være knyttet til holdninger til skeive.

Uansett hvordan holdninger til skeive og ordbruken er knyttet sammen, skal vi videre undersøke det fjerde forskningsspørsmålet, som er å se om ordbruken kan være relater til seksualundervisningen. Resultatene viser at å ha hatt undervisning om tema som ikke spesifikt omhandler skeive har en svak positiv signifikant forklaringskraft på den egne ordbruken, som betyr at med slik undervisning øker frekvensen av egen skeiv ordbruk. Variablene har også her en lav forklaringskraft på modellen (6%), så selv om dette er en lite ønskelig effekt med tanke på at frekvensen av egen skeiv ordbruk øker med mer tematikk rundt de ikke spesifikt skeive temaene, er det vanskelig å trekke noen konklusjoner med en lav forklaringskraft samt effekt. For at seksualundervisningen skal ha potensiale til å påvirke ordbruken, må sannsynligvis undervisningen fokusere på skeiv ordbruk og hvilken effekt den kan ha på holdninger til skeive, men også mer generelt hvordan det kan være med på å påvirke diskursen i klassen. Ved å vite mer om forholdet mellom holdninger til skeive og skeiv ordbruk, vil også denne type informasjon og fokus i større grad bli inkludert i undervisningen.

4.5 Holdninger til skeive blant elever i niende og tiende klasse

Med bakgrunn i forskningsspørsmål en, skal vi videre se på hvordan holdningene fremstår blant elevene. Når det kommer til de skeive gruppene, er resultatene meget forventede sammenlignet med tidligere funn. Rangering av alle de ikke-skeive gruppene, som i denne studien består av kvinner og menn, samt kvinnelige og mannlige lærere, var mer positivt enn alle de skeive gruppene. Det kan tenkes at lærere ikke fremstår som en veldig populær gruppe blant elever, men ifølge resultatene er de likevel bedre likt enn skeive. Om dette er at lærere i snitt er en bedre godt likt gruppe blant dette utvalget enn hos andre, eller at skeive faktisk fremstår som en mindre likt gruppe enn lærere er usikkert. Tidligere landsomfattende undersøkelser, derav Anderssen og Malterud (2013) sin om holdninger til skeive, har i hovedsak kun fokusert på holdninger til skeive, uten noen sammenligningsgrunnlag til heterofile. Siden den studien var en oppfølging av den fra 2008, kunne de sammenligne resultatene med den, og de negative holdningene til skeive viser seg å være på vei ned. At de likevel fremstår som den minst likte gruppen blant utvalget i denne studien, tyder på at det fortsatt er en jobb å gjøre når det kommer

til holdningsendring av holdninger til skeive. Dette kan eksempelvis være å normalisere skeivhet og være normkritisk, slik at seksuelle minoritetsgrupper blir en mer naturlig del av samfunnet. Det at ikke-binære etterfulgt av transpersoner er de minst likte gruppene, kan tyde på at jo mindre andel av samfunnet gruppene er (samt jo mindre kunnskap elevene har om gruppene), jo mer negativ rangerer de dem. Dette er grunnen til at kompetanseheving samt normkritisk arbeid er fokusområder i flere forebyggende tiltak mot mobbing og diskriminering av skeive. Å heve kompetanse er et tiltak som blant annet Rosa Kompetanse (kurs fra FRI om seksuell orientering, kjønnsidentitet og inkluderende praksis) legger stor vekt på når det kommer til forebygging av mobbing og diskriminering av skeive og normkritisk arbeid er fokusområdet i Restart sitt undervisningsopplegg, som vil si at de har et fokus på normene i samfunnet samt er kritiske til de normene som er ekskluderende (Skeiv Ungdom, u.å-c). Resultatene viser at dette fortsatt i stor grad er viktige områder å ha fokus på for å øke kompetanse om alle gruppene innen LHBTI+ samt normalisere alle gruppene. Det at transpersoner og ikke-binære er minst likt stemmer også overens med Anderssen og Malterud (2013), som viser mest negative holdninger til transpersoner og personer med kjønnsuttrykk som ikke passer inn i tokjønnsmodellen, der sistnevnte i min studie kan sammenlignes med ikke-binære. Den siste sammenligningen som stemmer godt overens er rangeringen av de andre skeive gruppene, der homofile i denne studien er minst likt, etterfulgt av bifile menn, så bifile kvinner og mest likt er lesbiske. Anderssen og Malterud (2013) fikk samme rekkefølge bare at bifile menn er minst likt og homofile nest minst.

Vi ser også at når det kommer til aksept for seksuelle handlinger, har elevene i snitt mer aksept for at en person av motsatt kjønn sjekker en opp, sammenlignet med at en av samme kjønn gjør det: De er positive til det første og svakt negative til det andre. Aksepten for at skeive kliner på fest er også noe lavere enn at heterofile gjør det, men her rangeres begge positivt. Oppsummert er det også her mer aksept for heterofile sine seksuelle handlinger enn homofiles, som viser at holdningene ikke bare omhandler gruppene i seg selv, men også den mer seksuelle aktiviteten de utfører. Likende resultater var å finne i Anderssen og Malterud (2013), som viste at folk er mer negative til at skeive personer holder hverandre i hendene på et offentlig sted og kysser i offentligheten, enn det de er til at cis-heterofile gjør det.

4.6 Hva kan ha en effekt på holdninger til skeive?

Nå har vi fått en oversikt over holdningene elevene har til skeive, og skal videre se hva resultatene viser kan ha en effekt på disse holdningene. Seksualundervisningen sin effekt har allerede blitt gjennomgått og viste seg å ikke noen effekt, men både kontakt og kjennskap til skeive, etnisitet, seksualitet og kjønn viste seg å ha det.

4.6.1 Kontakt med og kjennskap til skeive. Kontakt med og kjennskap til skeive har tidligere vist seg å ha en sammenheng med holdninger til skeive, der de som sjeldent snakker eller har kontakt med eksempelvis homofile også har mer negative holdninger. Blant de som har ukentlig kontakt med homofile, var det kun 2% som oppga at de har negative holdninger til homofile, sammenlignet med 29% hos de som oppga at de aldri har kontakt med homofile. Resultatene fra denne studien kan tyde på det samme, der kontakt med og kjennskap til skeive viste seg å korrelere positivt og ha en positiv signifikant effekt på holdninger til skeive. Selv om dette stemmer overens med tidligere forskning, kan det likevel ikke si noe om hvorvidt kontakt med og kjennskap til skeive kan fungere som et forebyggende tiltak mot diskriminering og mobbing av skeive, grunnet at vi ikke vet årsakssammenhengen. Det er mulig at de som allerede har negative holdninger ikke oppsøker kontakt med skeive i like stor grad, på samme måte som det det er mulig at å ha kontakt med en skeiv fører til bedre holdninger. Selv om vi ikke vet årsaksforholdet, kan vi se på hvordan denne kunnskapen kan utnyttes i praksis.

Noen av forslagene til Moldrheim (2014) er allerede nevnt innledningsvis, der å skape arenaer som gir mulighet for elevene å bli kjent samt danne en fellesskapsfølelse er det mest fremtredende. Å tenke kreativt rundt måter å løse dette på vil være nyttig, eksempelvis å inkludere øvelser som en større del av undervisningen i flere fag. Her kan vi trekke en parallell tilbake til hvordan viktigheten av å implementere undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold i flere fag vil være viktig om man ønsker å skape en holdningsendring (eksempelvis med det tverrfaglige faget Folkehelse og livsmestring). Jo mer det blir en naturlig del av undervisningen, jo større sjanse er det for at det kan gi en effekt som er målbar. Oppsummert kan det tyde på at i tillegg til kompetanseheving om kjønns- og seksualitetsmangfold, kan det å fokusere på et inkluderende klassemiljø med sterkt samhold også være med på forebygging av diskriminering, mobbing og negative holdninger til skeive, samt andre utsatte minoritetsgrupper.

4.6.2 Etnisitet og religion. Etnisitet var også en faktor som resultatene viste hadde en effekt på både holdninger til og aksept av skeive samt skeiv seksuell aktivitet. Både på holdninger til skeive, respondentenes rangering av nære venners holdninger, aksept for at to skeive personer kliner og aksept for at en av samme kjønn sjekker en opp, viste det seg å være en gruppeforskjell ved etnisitet, der de etniske norske i snitt hadde mer positive holdninger og viste mer aksept enn innvandrere (definert i denne studien som en født i utlandet med en eller begge foreldrene også født i utlandet). Dette er en effekt som gir mening, fordi mange innvandrere kommer fra samfunn der kvinne- og homofiendtlige holdninger er mer utbredt enn i Norge. En studie som har sett på holdningene til personer som enten selv er innvandrere eller har foreldre som er det, viser at de selv i større grad er positive til homofile enn foreldrene, og at «unge som vokser opp i Norge i stor grad tar til seg et mer positivt syn på homofile», også de med bakgrunn fra land der homofiendtlige holdninger er utbredt i stor grad, derav land i Afrika og Midtøsten og Vest-Asia (Friberg, 2016, s. 69). Ved spørsmålet om homofili er «OK», var det ved fire av de seks hovedkategoriene basert på foreldres fødeland størst prosentandel som svarte at de tror foreldrene mener «aldri», sammenlignet med hva de som selv har innvandret og de som er født i Norge mener. Studien viste likevel en større andel med innvandrerbakgrunn som svarte «aldri» når de ble spurt om de mener homofili er «OK», som kan tyde på at blant annet foreldrenes holdninger er med på å påvirke deres egne, selv om holdningene er mer positive blant unge med innvandrerbakgrunn (Friberg, 2016, s. 68). Friberg viste også at innvandrere fra ikke-vestlige land er mer religiøse enn nordmenn uten innvandrerbakgrunn.

Religionen kan derfor tenkes å være knyttet til de negative holdningene til skeive, siden et samfunn med et mer homofiendtlig syn ofte er sterkt religiøse. Resultatene fra denne studien viste en trossforskjell ved respondentenes holdninger til skeive, aksept for at skeive personer kliner med hverandre og ved aksept for valg av kjønn. Ikke-troende har i snitt mer positive holdninger til skeive enn de troende, er mer aksepterende for at to skeive personer kliner og mer aksepterende for at personer selv skal kunne velge sitt kjønn. Troende er på den positive enden av skalaen i alle tilfellene, men forskjellen mellom dem og de ikke-troende er likevel signifikant ved disse holdnings- og akseptmålene. Det er noe overlapp mellom hvilke mål det er gruppeforskjeller i, der de med innvandrerstatus samt troende både ved holdninger til skeive og aksept for at to skeive personer kliner har mer negative holdninger og mindre aksept enn det de etniske norske samt ikke-troende har, men det er for lite data til å si sikkert om det ene eller det andre har mer innflytelse. Det er også grense på i hvor stor grad man kan gjøre noe med dette, fordi holdningene kan ha blitt dannet lenge før ungdomsskolealder, samt at påvirkningskilden til disse holdningene kommer fra eksempelvis hjemmet, som er områder det er vanskelig for skolen å i noen stor grad endre.

4.6.3 Kjønn. Den faktoren som viste seg å ha den tydeligste effekten på holdninger til skeive var kjønn, og ved inkludering av denne i regresjonsanalysene var det ingen av de andre faktorene som viste seg å ha en signifikant påvirkningskraft på holdninger til skeive. Variablene i regresjonsmodellen som inkluderte kjønn viste seg forklare 39% av variansen i holdninger til skeive, og fremstår med dette som tydeligere enn de andre analysene gjort. Effekten av kjønn var negativ, som i dette tilfellet betyr at gutter er mer negative til skeive enn det jenter er. Også når det ble testet for kjønns- og klassetrinnsforskjeller hadde kjønn en signifikant effekt på respondentenes holdninger til skeive, samt alle de andre akseptmålene utenom rangering av elevene på skolen sine holdninger til skeive. I alle tilfeller viste jentene mer positive holdninger og aksept enn guttene. Kjønn sin påvirkningskraft på holdninger til skeive, fremstår som det helt klart tydeligste funnet fra studien, og stemmer godt overens med tidligere forskning på dette feltet, som også viser at flere menn enn kvinner er negative til lhb-personer (som var de gruppene målt i deres undersøkelse) (Anderssen & Malterud, 2013).

Det at gutter er mer negative enn jenter var på bakgrunn av tidligere forskning en forventet effekt, men er til tross for dette ikke et uinteressant funn. Det det heller fremstår som er et faktum som er noe vanskeligere å forholde seg til, grunnet hva det betyr i praksis. Hadde studien vist at seksualundervisning eller andre faktorer som kan endres på hadde en tydelig effekt på holdninger til skeive, ville det vært lettere å konkludere med at igangsetting samt fortsettelse av tiltak rundt undervisningen er riktig vei å gå. Når kjønn fremstår som den viktigste påvirkningskilden av de målt i studien, er det noe vanskeligere å gi en sikker vei videre som løsning på problemet. Dette betyr ikke at kjønn fremstår som en entydig faktor som påvirker holdningene: Både denne studien og annen litteratur påpeker at kjønn kun forklarer noe av variansen i holdninger til skeive, samt at andre faktorer også kan ha sin påvirkningskraft. Likevel kan det være fint for skolen og andre aktører som samhandler med elevene å i større grad være klar over dette skillet, både planlegging og gjennomføring av undervisning.

4.7 Seksualundervisning sin effekt og verdi

Det kan være flere årsaker til at studien ikke viste at seksualundervisningen hadde en effekt på holdninger til skeive. Først og fremst er dette en effekt som i utgangspunktet skal mye til å skape, fordi man vet at holdningsendring er en krevende prosess. Undervisning er også alt i alt et begrenset aspekt av elevenes hverdag, og som studien viste er det mange andre faktorer som i større grad er med å påvirke elevenes holdninger til skeive. Dette, kombinert med at seksualundervisning er et meget lite felt innen den komplette undervisningen elevene får, gjør at funnet om dens fraværende effekt på holdninger til skeive ikke fremstår som veldig overaskende. Det jeg ønsket å oppnå ved denne studien var å utforske muligheten for at en effekt var mulig, ved å eksempelvis oppdage noen tendenser som videre kunne brukes til utvikling av gode undervisningsopplegg. Selv om jeg ikke fant noen tegn på en effekt, er det likevel et interessant funn i seg selv. Det kan tenkes at seksualundervisningen i ikke en så stor grad som mulig tenkt er med på å påvirke holdningene til skeive. En annen mulighet er at det rett og slett kreves mer undervisning og at om den er omfattende og god nok vil den kunne gi en ønsket effekt. Uansett effekten den har på holdninger, vil en inkluderende, normkritisk og bred seksualundervisning med en tydelig representasjon av kjønns- og seksualitetsmangfold være viktig å prioritere, spesielt siden flere av læreplanmålene om denne gruppen og tematikk rundt den er fjernet i den nye læreplanen (LK20).

I læreplanen for enkeltfag er det flere skeive organisasjoner, eksempelvis Skeiv Ungdom og Fri (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold), som mener det har skjedd en kritisk glipp. Alle målene om kjønnsuttrykk og seksuell orientering er fjernet.

Dette kan ha skjedd grunnet et ønske om å redusere antall kompetansemål i den nye læreplanen, men dette medfører en bekymringsfull usynliggjøring av skeive elever, grunnet at generelle ord som «kjønn» og «seksualitet» blir brukt fremfor mer beskrivende og eksplisitte ord som seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, dette muligens fordi de blir sett på som dekkende nok. Problemet her blir at disse ordene kan tolkes på mange måter, eksempelvis at «kjønn» omhandler kjønnsroller og likestilling mellom kvinner og menn, fremfor kjønnsidentitet. Hvordan tema knyttet til skeive inkluderes i undervisningen er mye avhengig av kompetansemålene, og når grupper ikke spesifikt nevnes vil de kunne være lettere å overse. En undersøkelse gjort av Hind (2016) om seksualundervisning viste at hele 75% tok utgangspunkt i kompetansemålene når de forberedte sin seksualundervisning, som viser hvor viktig rolle kompetansemålene spiller inn i hvordan undervisningen utformes. Vi ser også at læreplanene praktiseres veldig forskjellig fra lærer til lærer, og at relevante fag for skeiv problematikk som seksualundervisning ofte blir nedprioritert. Dette fremstår som ekstra problematisk når undersøkelser viser at 72% av alle kontaktlærere har holdt seksualundervisning, men bare 13% av lærere er enig i at i løpet av utdannelsen fikk de kunnskap om seksualundervisning de kan benytte nå som lærer, og kun 18% opplever at de har høy nok kompetanse til å gjennomføre seksualundervisningen. Dette gjør at det blir store variasjoner i kvalitet og kvantitet på seksualundervisningen som gis i grunnskolen i dag (Sex og samfunn, 2019). Utvalget i denne studien skal ha begynt med innføringen av nye læreplaner, men om den seksualundervisningen de har hatt reflekterer de nye læreplanmålene i noen stor grad er usikkert. Derfor kan vi ikke med denne studien trekke tråder mellom det reduserte antall læreplanmål og den fraværende effekten funnet mellom seksualundervisningen og holdninger til skeive. Det vi kan si er at denne studien tyder på at seksualundervisning i alle fall ikke bør nedprioriteres, og hvis denne effekten viser seg på mer omfattende undersøkelser, er det enda et tegn på at seksualundervisningen bør prioriteres, spesielt med tanke på LK20 og kunnskap vi har om hvordan den kan implementeres.

4.8 Begrensninger og svakheter ved studien

Det finnes en del eksterne årsaker til at denne studien ikke viste at seksualundervisningen har noen effekt på holdninger til skeive, men det er likevel noen begrensninger ved studien som kan være med på å forklare hvorfor. Med et begrenset utvalg både deltakere og skoler er det vanskelig å trekke store konklusjoner på grunnlag av resultatene, og grunnet dette hadde det vært ønskelig med et større og mer representativt utvalg som kunne vært med på å øke den eksterne validiteten. Muligheten for å kunne generalisere er vanskelig å oppnå uten et betydelig antall deltakere, og vil heller ikke være mulig å gjøre i denne studien. Den beste måten å kontrollere for ekstern validitet ville vært å gjennomføre den samme undersøkelsen i forskjellige kontekster og tidspunkt og videre sammenligne resultatene (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2016).

Det å måle flere aspekter ved seksualundervisningen hadde også kunnet økt sjansen for at effekten den hadde på holdningsmålene i studien var tydelige. En måte hadde også vært å studere de ulike skolenes opplegg mer detaljert for å få en variasjon av undervisningsopplegg som videre kunne brukes til sammenligning. Dette kunne ha sikret en bedre måling av oppleggene som finnes, samt at skolene kunne ha blitt brukt som mål for å måle variasjonen. Med mer tid hadde dette vært ønskelig, og potensielle videre studier kan vurdere å gjøre dette.

Omfanget av faktorer målt i spørreskjemaet var også stort, og grunnet dette ble ikke alle mulige korrelasjoner og effekter mulige eller hensiktsmessig å se på. Det fremstår ikke nødvendigvis som en svakhet, men det gjør at potensielle interessante

funn kan ha blitt oversett, grunnet at forskningsspørsmålene i første omgang var de som ble lagt vekt på når analysen skulle utføres.

Deler av spørreskjemaet valgte jeg å utvikle på egenhånd, dette fordi mye av tidligere forskning på feltet som omhandler holdninger til skeive brukte skalaen Attitudes toward lesbians and gay men (ATLG). Denne fremsto som noe utdatert og med formuleringer på spørsmål som kan fremstå upassende å stille ungdomsskoleelever, derav: «Jeg syntes homofile menn er frastøtende» og «Kvinnelig homoseksualitet er perverst». Disse spørsmålene er tidligere brukt (blant annet i Anderssen og Malterud (2013), som bruker en norsk versjon av ATLG) på personer som er eldre enn ungdomsskolealder. Det ble derfor valgt å ikke bruke en direkte avskrift av denne undersøkelsen for å måle holdninger til skeive. Dette gjorde både prosessen med å lage et spørreskjema samt å analysere resultatene noe mer komplisert, og det er mulig at den ikke målte konseptene som jeg ønsket like godt som ønskelig. Dette kan være med å svekke begrepsvaliditeten, spesielt når ikke undersøkelsen er brukt tidligere. Jeg baserte meg også for det meste på operasjonaliseringene gjort i tidligere forskning, som kan være med på å øke begrepsvaliditeten. Det ble også utført en pilotstudie med medstudenter samt diskusjon med andre fagfolk som resulterte i noen endringer som tenkelig økte begrepsvaliditeten ytterligere.

Det vil også være et spørsmål om elevene har forstått alle spørsmålene. Dette er et vanskelig element å måle. I pilotundersøkelsen ble respondentene bedt om å lese spørsmålene som om de var rundt 14-15 år, og ut ifra tilbakemeldingene virket alle tydelige og forståelige. Videre vil det være en mulighet for at respondentene ikke har svart ærlig. Spørsmålene rundt religion og seksualitet kan potensielt oppfattes som følsomme eller nærgående, men de resterende (som også er de som utgjør mesteparten av undersøkelsen) bør ikke fremstå som nærgående. Dette i kombinasjon med at de er anonyme, øker sjansen for at de har svart ærlig. Flere av spørsmålene omhandler også hvordan de oppfatter andre (både deres holdninger og skeiv ordbruk), og der kan det regnes med at de har svart ærlig.

4.9 Veien videre

Hvordan seksualundervisning kan ha en effekt på holdninger til skeive er et felt som i stor grad mangler forskning, som også er en av årsakene til at jeg ønsket å forske innen dette feltet. Kompetanseheving i skolen fremstår som et satsningsområde i flere handlingsplaner for å forebygge diskriminering og mobbing av skeive, og derfor vil effekten av dette kunne gi en videre pekepinn på hva som fungerer og ikke, slik at man videre kan bestemme hva som bør gjøres på grunnlag av resultatene. For å bedre måle effekten undervisning kan ha på holdninger til skeive, kan det å gjennomføre en longitudinell studie som måler holdninger før og etter seksualundervisningen er gjennomført være et godt alternativ. Det kan også være en mulighet å fokusere mer spesifikt på undervisningsopplegg som ser nærmere på kjønns- og seksualitetsmangfold – blant annet Restart – for å i større grad se om slik spisset undervisning kan ha en effekt. En mer omfattende undersøkelse blant ungdom og deres holdninger til skeive, samt hvilke faktorer som fremstår som de viktigste påvirkningskildene til holdningene, vil også være nyttig for videre forebyggende arbeid mot mobbing og diskriminering av unge skeive. Om man i større grad har oversikt over hva som gir en effekt, vil det være lettere å legge fokuset på de områdene slik at det forebyggende arbeidet blir mer effektivt. Alt dette vil være verdifullt arbeid for å kunne tilrettelegge for at det skal være lettere å være skeiv som ungdom i dag, som i utgangspunktet var det jeg med dette studiet ønsket å utforske.

5. Konklusjon

På bakgrunn av analysen viste ikke seksualundervisning seg å være relatert til holdninger til skeive hos elevene ved niende og tiende trinn. Å trekke generaliserbare konklusjoner om en slik effekt basert på denne studien vil ikke være mulig grunnet et lavt utvalg, men tendenser studiet viser er likevel verdifulle å ta med videre inn i forebyggende arbeid i skolen. Den fraværende effekten seksualundervisningen i denne studien viste seg å ha på holdninger til skeive, kan tyde på at både mengde, omfang og fokuset i undervisningen må endres for at den skal kunne ha en effekt på elevenes holdninger til skeive. Det vil videre være hensiktsfullt å utføre mer omfattende studier for å kunne trekke konklusjoner om i hvor stor grad kompetansehevingen i skolen fungerer som ønsket. Om seksualundervisningen kan føre til mindre negative holdninger til skeive, minske mobbing samt føre til et mer inkluderende og åpent klassemiljø, vil dette kunne potensielt gjøre det lettere for ungdom å være skeiv i dag. Videre viste også resultatene tegn på at faktorer som kjønn, etnisitet og kontakt med og kjennskap til skeive kan ha en effekt på holdninger til skeive, som kan brukes til å bedre forstå holdninger til skeive og hva de er påvirket av. Oppsummert er forholdet mellom seksualundervisning og holdninger til skeive et felt som trenger mer forskning, men som virkelig fortjener denne oppmerksomheten grunnet den potensielle effekten den kan ha på unge skeive i dag.

Referanseliste

- Ajzen, I., Fishbein, M., Lohmann, S. & Albarracín, D. (2018). The influence of attitudes on behavior. *The handbook of attitudes*, 197-255.
- Altemeyer, B., Zanna, M. & Olson, J. (1994). Reducing prejudice in right-wing authoritarians. *The psychology of prejudice: The Ontario symposium* (s. 131-148).
- Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gays lead to friendlier attitudes? a two year longitudinal study. *Journal of community & applied social psychology*, 12(2), 124-136. <https://doi.org/10.1002/casp.665>
- Anderssen, N., Buer, L., Olaniyan, O. S. & Malterud, K. (2016). *Kartlegging av levkår blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Et indikatorsett for ti års oppfølging*. Universitetet i Bergen. Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/UiB_Indikatorer_LHBT_levkar_2016.pdf
- Anderssen, N. & Malterud, K. (2013). Seksuell orientering og levkår. Hentet fra https://norceresearch.brage.unit.no/norceresearch-xmlui/bitstream/handle/1956/7550/Seksuell_orientering_og_levkar.pdf?sequence=1
- Anderssen, N. & Slåtten, H. (2008). *Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (LHBT-Personer). En landsomfattende representativ spørreundersøkelse, 2008*. Hentet fra https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/3071/Holdninger_til_lhbt-personer_rapport.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Anker, G. Ø. & Bjøntegaard, R. (2010). *Holdninger til mobbing og holdningsendring: en studie av ungdomsskoleelevers holdninger før og etter en filmkampanje mot mobbing*.
- Bakken, A. (2020). *Ungdata 2020: Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 16/20). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Trygghet, mangfold, åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/6e1a2af163274201978270d48bf4dfbe/lhbti_handlingsplan_web.pdf
- Bem, D. J. (1972). Self-perception theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 6, 1-62. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60024-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60024-6)
- Berg, R. C. & Underland, V. (2012). *Effekten av helsefremmende og forebyggende tiltak på kosthold, fysisk aktivitet, overvekt og seksuell helse hos barn og unge* (nr 6-2012). Hentet fra https://fhi.brage.unit.no/fhi-xmlui/bitstream/handle/11250/2477244/K_rapport_2012_06.pdf?sequence=2
- Bockting, W. (2015). Internalized transphobia. *The International Encyclopedia of Human Sexuality*, 583-625. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/9781118896877.wbiehs236>
- Brooks, V. R. (1981). *Minority Stress and Lesbian Women* Lexington Books.
- Bufdir. (2017, 27. juli 2020). Holdninger til lhbtq-personer. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Holdninger/
- Dahm, K. T., Landmark, B., Kirkehei, I. & Reinart, L. M. (2010). *Effekter av skolehelsetjenesten på barn og unges helse og oppvekstvilkår* (nr 15-2010). Hentet fra <https://fhi.brage.unit.no/fhi->

- [xmlui/bitstream/handle/11250/2378042/NOKCrapport15_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.udir.no/globalassets/upload/satsningsomraader/5/kunnskapsstatus_kjonnrelatert_mobbing.pdf)
- De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene. (2018). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi.pdf>
- Eagly, A. H. & Diekman, A. B. (2005). What is the problem? Prejudice as an attitude-in-context. *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*, 19-35.
- Elgvin, O., Bue, K. & Grønningsæter, A. B. (2013). *Åpne rom, lukkede rom : LHBT i etniske minoritetsgrupper* (Fafo-rapport 2013:36). Oslo. Hentet fra <https://www.fafo.no/images/pub/2013/20326.pdf>
- Endestad, I. (2019). Om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i ny læreplan. Hentet fra <https://www.foreningenfri.no/seksuell-orientering-kjonnsidentitet-og-kjonnsuttrykk-i-ny-laereplan/>
- Fladmoe, A. & Nadim, M. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen* (2019:4). Hentet fra <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2584665/Erfaringer%2bmed%2bhatytringer.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Foreldreutvalget for grunnskoleopplæringen. (2018, 06. nov). Hva er mobbing? Hentet fra <https://www.fug.no/hva-er-mobbing.476658.en.html>
- Friberg, J. H. (2016). *Assimilering på norsk, Sosial mobilitet og kulturell tilpasning blant ungdom med innvandrerbakgrunn* (Fafo-rapport 2016:43). Hentet fra <https://fafo.no/images/pub/2016/20605.pdf>
- Gjensidige. (2020, 05. juni). Rammes av minoritetsstress. Hentet fra <https://www.gjensidige.no/godtforberedt/content/kan-oppleve-minoritetsstress>
- Goodman, M., Adams, N., Corneil, T., Kreukels, B., Motmans, J. & Coleman, E. (2019). Size and distribution of transgender and gender nonconforming populations: a narrative review. *Endocrinology and Metabolism Clinics*, 48(2), 303-321. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ecl.2019.01.001>
- Haddock, G., Zanna, M. P. & Esses, V. M. (1993). Assessing the Structure of Prejudicial Attitudes: The Case of Attitudes Toward Homosexuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6), 1105-1118. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.6.1105>
- Hadeland kommunene. (2017). *Modige, mangfoldige Hadeland, Handlingsplan 2018-2022 for bedre inkludering av mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet*. Hentet fra <http://regionhadeland.no/application/files/9815/3017/6030/MMHadelandweb.pdf>
- Helsedirektoratet. (2019). *5.1 Samhandling med skolen*. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole#undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse-sterk>
- Helseth, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Hentet fra https://www.udir.no/globalassets/upload/satsningsomraader/5/kunnskapsstatus_kjonnrelatert_mobbing.pdf

- Hind, R. (2016). Seksualundervisning i skolen, en undersøkelse blant kontaktlærere i grunnskolen. Hentet fra <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Seksualitetsundervisning-undersøkelse-lærere-pdf.pdf>
- Hoddevik, S. E. (2019). *Heteronormativitet i lærebøker på ungdomstrinnet* (Bacheloroppgave). Høgskulen på Vestlandet. Hentet fra <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/2608507/Hoddevik.pdf?sequence=1>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kind, P., Jones, K. & Barmby, P. (2007). Developing attitudes towards science measures. *International journal of science education*, 29(7), 871-893. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/09500690600909091>
- Kirby, D., Laris, B. & Roller, L. (2005). *Impact of sex and HIV education programs on sexual behaviors of youth in developing and developed countries*. Hentet fra <http://catalogue.safaid.net/sites/default/files/publications/Impact%20of%20Sex%20and%20HIV%20Education%20Programs%20on%20Sexual%20Behaviors%20of%20Youth%20in%20Developing%20and%20Developed%20Countries.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2019a). *Om overordnet del*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/hvordan-referere-til-lareplanene/>
- Kunnskapsdepartementet. (2019b). *Overordnet del*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>
- Kvalem, I. L. (2008). Fakta og myter om effekt av seksualundervisning i skolen. *Norsk Psykologiforening*, 45(6), 743.
- Lassemo, E., Sand, K. & Tøndel, G. (2020). *Kartlegging spørsmål fra lhbtqi-ungdom, ung.no* (2020_00454). Hentet fra https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/2683981/2020_00454_Endelig%2brapport_LHBTIQ-ungdom.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- LGBT Resource Center. (u.å). General Definitions. Hentet 13. mai 2021 fra <https://lgbt.ucsf.edu/glossary-terms>
- Lystad, A. (2006). *Håndbok i konflikthåndtering* (2. utg. utg.). Oslo: Akribe.
- Moksnes, U. K., Ringdal, R., Bjørnsen, H. N. & Espnes, G. A. E. (2018). *Psykisk helse hos ungdom i videregående skole og skolehelsetjenestens rolle og funksjon*. NTNU Senter for helsefremmende forskning: Samfunnsmedisin og sykepleie. Hentet fra <https://www.ntnu.edu/documents/1268773379/1270895582/Health+promotion+worthwhile+WP+1+report.pdf/>
- Moldrheim, S. (2014). Kløkt og fordom: Om holdningsendring i klasserommet. *Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 1(1), 1-20.
- MSO. (u.å). Om undervisningen. Hentet 13 april 2021 fra <https://www.mso-trondheim.no/informasjon-om-mso/undervisningen/>
- NTNU. (u.å). Samtykke fra forskningsdeltakere i helseforskning. Hentet 13. mai 2021 fra <https://innsida.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Samtykke+fra+forskningsdeltakere+i+helseforskning>
- Olson, J. M. & Zanna, M. P. (1993). Attitudes and attitude change. *Annual Review of Psychology*, 44(1), 117-154. <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev.ps.44.020193.001001>

- Opplæringslova. (1998a). § 1-1. *Formålet med opplæringa*. Lovdata. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_15
- Opplæringslova. (1998b). § A-3 *Nulltoleranse og førebyggjanda arbeid*. Lovdata. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_11
- Opplæringslova. (1998c). § 9 A-4. *Aktivitetsplikt for å sikre at elevar har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø*. Lovdata. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_15
- Pettigrew, T. F. & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6), 922-934. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/ejsp.504>
- Prell, E. & Traeen, B. (2018). Minority stress and mental health among bisexual and lesbian women in Norway. *Journal of Bisexuality*, 18(3), 278-298. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15299716.2018.1518180>
- Raja, A. (2021). *Likestillingspolitisk redegjørelse 2021*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/likestillingspolitisk-redegjorelse-2021/id2844373/>
- Roland, E. & Auestad, G. (2009). *Seksuell orientering og mobbing*. Stavanger, Norway: University of Stavanger, Centre for Behavioural Research.
- Ros, J. v. d. (2013). *Alskens folk*. Hamar: Likestillingscenteret.
- Rosenberg, T. (2002). Varför heteronormativitet? *lambda nordica*, 8(3-4), 6-9.
- Røthing, Å. (2009). "Vi har ikke noe imot de homofile". Heteroprivilegier i undervisning om homoseksualitet i norsk skole. *Tidskrift för genusvetenskap*, (1), 87-103.
- Røthing, Å. & Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen : perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen Damm.
- Sex og samfunn. (2017). *Seksualitetsundervisning i skolen, en kartlegging blant elever i 10. klassetrinn og 1 VGS*. Hentet fra <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Rapport-180817.pdf>
- Sex og samfunn. (2019, 25. november). *Seksualitet i de nye læreplanene*. Hentet fra <https://sexogsamfunn.no/2019/seksualitet-i-de-nye-laereplanene/>
- Skappel, H. M. (2016, 01. april). Fire av ti mobbes for seksuell orientering. Hentet fra <https://www.abcnyheter.no/helse-og-livsstil/helse/2016/04/01/195208396/fire-av-ti-mobbet-for-seksuell-orientering?redirect=true>
- Skeiv Ungdom. (u.å-a). Om oss i Restart Hentet 09. mai 2021 fra <https://skeivungdom.no/prosjekter/restart/om-restart/>
- Skeiv Ungdom. (u.å-b). Politikk- skole. Hentet 05. mai 2021 fra <https://skeivungdom.no/politikk/politikk-skole/>
- Skeiv Ungdom. (u.å-c). *Riv Gjerdene! Et normkritisk metodemateriale i antidiskriminerende arbeid*.
- Slåtten, H., Anderssen, N. & Hetland, J. (2015). Gay-related name-calling among Norwegian adolescents—harmful and harmless. *Scandinavian journal of psychology*, 56(6), 708-716. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/sjop.12256>
- Straffeloven. (2020). Lov om straff (Straffeloven) § 77. Skjerpene omstendigheter Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_1-15
- Støren, K. S., Rønning, E. & Gram, K. H. (2020). *Livskvalitet i Norge 2020* (2020/35). Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/433414?ts=17554096418>

- Trenholm, C., Devaney, B., Fortson, K., Quay, K., Wheeler, J. & Clark, M. (2007). Impacts of Four Title V, Section 510 Abstinence Education Programs. *Mathematica Policy Research, Inc.*
- Tromsø kommunestyre. (2017). *Handlingsplan 2017-2021 for kjønns- og seksualitetsmangfold i Tromsø*. Hentet fra <http://img8.custompublish.com/getfile.php/4168982.1308.ukzbbkzwizuijb/Handlingsplan+for+kjønns-+og+seksuelt+mangfold+vedtatt.pdf?return=www.tromso.kommune.no>
- Undset, L. (2019). *Seksualundervisning på ungdomstrinnet* (Bacheloroppgave). Høgskulen på Vestlandet. Hentet fra <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/2608506/Undset.pdf?sequence=1>
- Ungdomstelefonen. (u.å). Skeiv psykisk helse. Hentet 13. mai 2021 fra <https://ungdomstelefonen.no/temaer/psykisk-helse/>
- Universitetet i Agder. (2019). *Kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold i helse-, sosial- og lærerutdanningene ved UiA*
- Uri, H. (2017). Språk, makt og gubber. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/EoobB5/spraak-makt-og-gubber-helene-uri>
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i naturfag (NAT1-03)*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/NAT1-03.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) (RLE1-02)*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/RLE1-02.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2019a). *Læreplan i engelsk (ENG01-04)*. Hentet fra <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/ENG01-04.pdf?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2019b). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) (RLE01-03)*. Hentet fra <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/RLE01-03.pdf?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2019c). *Læreplan i kroppsøving (KRO01-05)*. Hentet fra <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/KRO01-05.pdf?lang=nno>
- Utdanningsdirektoratet. (2019d). *Læreplan i naturfag (NAT01-04)*. Hentet fra <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/NAT01-04.pdf?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2019e). *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04)*. Hentet fra <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/SAF01-04.pdf?lang=nno>
- Utdanningsdirektoratet. (2020, 04.06.2020). Hva er fagfornyelsen. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/laereplanverket/fagfornyelsen/nye-laereplaner-i-skolen/>
- Wichstrøm, L. (2002). Ung i Norge. *Norsk epidemiologi*, 12(3), 231-237.

Appendiks A-C

Appendiks A: Godkjenning fra NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

16.04.2021, 16:42

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke aksepten for seksuelle minoriteter?

Referansenummer

422504

Registrert

27.11.2020 av Mia Brathagen Lie - miabl@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for psykologi

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Mons Bendixen, mons.bendixen@ntnu.no, tlf: 97504635

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Mia Brathagen Lie, miabl@stud.ntnu.no, tlf: 97543273

Prosjektperiode

15.01.2021 - 01.07.2021

Status

06.01.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

06.01.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjema

med vedlegg 6.1.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig/etnisk opprinnelse, religion og seksuelle forhold eller seksuell orientering, i tillegg til alminnelige kategorier av personopplysninger, frem til 1.7.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. For deltakere som ikke er fylt 16 år, innhentes også samtykker fra foreldre.

Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen av alminnelige personopplysninger vil være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

Lovlig grunnlag for behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold vil være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon

plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Nettskjema vil være databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lasse Raa
Tlf. personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Appendiks B: Informasjonsskriv og forespørsel om deltakelse

Informasjon til elever under 16 år

Forespørsel til elever om deltakelse i forskningsprosjekt

Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke aksepten for seksuelle minoriteter?

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er en invitasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt som skal se om skolens undervisning kan påvirke holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter («skeive»). Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i psykologi ved NTNU. Du er invitert til å delta fordi du er en ungdomsskoleelev i niende eller tiende klasse i Trondheim kommune. Du får blant annet spørsmål om hvilke temaer dere har hatt om i seksualundervisningen, kilder til informasjon om seksuell orientering og identitet, aksept for ulike grupper i samfunnet, bruk av ord og uttrykk om «skeive», aksept for seksuelle aktiviteter, og til slutt noen kunnskapsspørsmål om seksualitet og prevensjon.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

For at du skal kunne delta må din(e) foreldre eller foresatte gi skriftlig samtykke til at du kan være med. Dine foreldre/foresatte gir samtykke gjennom Meldeboka. Du deltar ved å svare på et nettbasert spørreskjema. Det vil ta omtrent 15 minutter og du vil kunne gjøre det enten på skolen eller hjemme. Noen av spørsmålene kan oppleves som nærgående. Det er likevel viktig at du svarer ærlig på dem.

Det er helt frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Du samtykker i deltakelse på siste side i skjemaet, og bekrefter svarene dine ved å trykke «send» på siste side. Dersom du ønsker å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet kan du gå inn på denne siden: http://folk.ntnu.no/tomknud/survey_students.pdf

Premietrekning: Alle som fyller ut spørreskjemaet og som har oppgitt gyldig epostadresse har mulighet til å være med i trekningen av 5 kinokort som hver gir gratis adgang til to filmer ved Trondheim Kino.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN?

Bortsett fra e-postadressen registreres ingen *direkte* personidentifiserende opplysninger. Andre opplysninger du gir kan være *indirekte* personidentifiserende (gjennom kombinasjoner av svar), men alle analyser blir presentert på gruppenivå slik at ingen enkeltpersoner kan

identifiseres. Når det er trukket ut gevinster vil epostadressene slettes og opplysningene bli behandlet som anonyme data (senest innen utgangen av april 2021). Dine foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å vite hva du har svart i undersøkelsen. Du har mulighet til å trekke deg fra undersøkelsen, også etter du har svart, om du skulle ønske det (se nedenfor). Fram til epostadressene slettes, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- få rettet personopplysningene om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

NTNU er behandlingsansvarlig for undersøkelsen, og NTNUs personvernombud er Thomas Helgesen (tlf. 930 79 038)

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du kontakte Mia Brathagen Lie (student) på epost: miabl@stud.ntnu.no eller professor Mons Bendixen (veileder) på epost: mons.bendixen@ntnu.no

Om du er en av de som opplever ubehag knyttet til utfylling av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

På oppdrag fra NTNU har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Med vennlig hilsen

Mia Brathagen Lie, masterstudent

Mons Bendixen, professor

Institutt for psykologi, NTNU

Informasjon til elever fylt 16 år
Forespørsel til elever om deltakelse i forskningsprosjekt
Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke
aksepten for seksuelle minoriteter?

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er en invitasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt som skal se om skolens undervisning kan påvirke holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter («skeive»).

Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i psykologi ved NTNU. Du er invitert til å delta fordi du er en ungdomsskoleelev i niende eller tiende klasse i Trondheim kommune. Du får blant annet spørsmål om hvilke temaer dere har hatt om i seksualundervisningen, kilder til informasjon om seksuell orientering og identitet, aksept for ulike grupper i samfunnet, bruk av ord og uttrykk om «skeive», aksept for seksuelle aktiviteter, og til slutt noen kunnskapsspørsmål om seksualitet og prevensjon.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

For at du skal kunne delta må du gi samtykke. Du kan gi dette muntlig om du besvarer på skolen. Siden du har fylt 16 år, trenger ikke dine foreldre/foresatte å samtykke til at du deltar på undersøkelsen. Du deltar ved å svare på et nettbasert spørreskjema. Det vil ta omtrent 15 minutter og du vil kunne gjøre det enten på skolen eller hjemme. Noen av spørsmålene kan oppleves som nærgående. Det er likevel viktig at du svarer ærlig på dem.

Det er helt frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Du samtykker i deltakelse på siste side i skjemaet, og bekrefter svarene dine ved å trykke «send» på siste side. Dersom du ønsker å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet kan du gå inn på denne siden: http://folk.ntnu.no/tomknud/survey_students.pdf

Premietrekning: Alle som fyller ut spørreskjemaet og som har oppgitt gyldig epostadresse har mulighet til å være med i trekningen av 5 kinokort som hver gir gratis adgang til to filmer ved Trondheim Kino.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN?

Bortsett fra e-postadressen registreres ingen *direkte* personidentifiserende opplysninger. Andre opplysninger du gir kan være *indirekte* personidentifiserende (gjennom kombinasjoner av svar), men alle analyser blir presentert på gruppenivå slik at ingen enkeltpersoner kan

identifiseres. Dine foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å vite hva du har svart i undersøkelsen. Du har mulighet til å trekke deg fra undersøkelsen, også etter du har svart, om du skulle ønske det (se nedenfor). Fram til epostadressene slettes, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- få rettet personopplysningene om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

NTNU er behandlingsansvarlig for undersøkelsen, og NTNUs personvernombud er Thomas Helgesen (tlf. 930 79 038)

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du kontakte Mia Brathagen Lie (student) på epost: miabl@stud.ntnu.no eller professor Mons Bendixen (veileder) på epost: mons.bendixen@ntnu.no

Om du er en av de som opplever ubehag knyttet til utfylling av skjema eller ønsker noen å snakke med av andre grunner, kan du kontakte rådgiver eller skolehelsetjenesten ved skolen din.

På oppdrag fra NTNU har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Med vennlig hilsen
Mia Brathagen Lie, masterstudent
Mons Bendixen, professor
Institutt for psykologi, NTNU

Informasjon til skolen og skolehelsetjenesten om forskningsprosjektet
Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke
aksepten for seksuelle minoriteter?

BAKGRUNN OG HENSIKT

Skolene har ofte egne opplegg for undervisningen om seksualitet, seksuell orientering og identitet innenfor rammen av læreplanen (Kunnskapsløftet 2020). I dette prosjektet ønsker vi å se på om skolenes undervisning på disse områdene kan påvirke holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter («skeive»). Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i psykologi ved NTNU. Spørsmålene vil dekke hvilke temaer elevene har hatt om i seksualundervisningen, kilder til informasjon om seksuell orientering og identitet, aksept for ulike grupper i samfunnet, bruk av ord og uttrykk om «skeive», aksept for seksuelle aktiviteter, og til slutt noen kunnskapsspørsmål om seksualitet og prevensjon. Funnene fra prosjektet vil kunne bidra til å skaffe oss mer kunnskap om betydningen av undervisningen for elevers holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter.

HVA INNEBÆRER DET FOR SKOLEN OG SKOLEHELSETJENESTEN?

Den enkelte skole vil legge til rette for gjennomføring av studien ved å sende ut informasjons- og samtykkeskjema til elever og foreldre/foresatte gjennom Meldeboka. Elever som ikke er fylt 16 år må ha begge foreldre/foresattes samtykke for å kunne delta. Samtykket må være dokumenterbart. Elever som er fylt 16 år kan selv samtykke (muntlig). Deltakelse innebærer at elever besvarer et nettbasert spørreskjema i en skoletime eller hjemme. Det vil ta omtrent 15 minutter å svare på spørreskjemaet. Om det gjøres på skolen vil det være viktig at elevene sitter skjermet for hverandre. Elevene som ikke har samtykket til å delta i prosjektet, vil kunne gjøre vanlig skolearbeid.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET FOR ELEVENE OG DERES FORELDRE/FORESATTE?

Dersom eleven er under 16 år må begge foreldre/foresatte gi skriftlig samtykke for at deres barn skal kunne delta. Dette samtykket gis gjennom Meldeboka. Elever som er fylt 16 år kan selv samtykke (muntlig). Det vil ta omtrent 15 minutter å svare på spørsmålene. Noen av spørsmålene kan oppleves som nærgående. Det er likevel viktig at man svarer ærlig på dem. Det er helt frivillig å delta, og eleven kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn.

Eleven samtykker i deltakelse på siste side i skjemaet, og bekrefter svarene sine ved å trykke «send» på siste side. Det er mulig å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet ved å gå inn på denne siden: http://folk.ntnu.no/tomknud/survey_students.pdf

Premietrekning: Alle som fyller ut spørreskjemaet og som har oppgitt gyldig epostadresse har mulighet til å være med i trekningen av 5 kinokort som hver gir gratis adgang til to filmer ved Trondheim Kino.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN?

Bortsett fra e-postadressen registreres ingen *direkte* personidentifiserende opplysninger.

Andre opplysninger eleven gir kan være *indirekte* personidentifiserende (gjennom kombinasjoner av svar), men alle analyser blir presentert på gruppenivå slik at ingen enkeltpersoner kan identifiseres. Når det er trukket ut gevinster vil epostadressene slettes og opplysningene bli behandlet som anonyme data (senest innen utgangen av april 2021).

Foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å vite hva elevene har svart i undersøkelsen. Deltakerne har mulighet til å trekke seg fra undersøkelsen, også etter de har svart, om de skulle ønske det (se nedenfor). Fram til epostadressene slettes, har elevene rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om dem,
- få rettet personopplysningene om seg,
- få utlevert en kopi av sine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

NTNU er behandlingsansvarlig for undersøkelsen, og NTNUs personvernombud er Thomas Helgesen (tlf. 930 79 038)

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du kontakte Mia Brathagen Lie (student) på epost: miabl@stud.ntnu.no eller professor Mons Bendixen (veileder) på epost: mons.bendixen@ntnu.no

På oppdrag fra NTNU har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Med vennlig hilsen

Mia Brathagen Lie, masterstudent
Mons Bendixen, professor
Institutt for psykologi, NTNU

Informasjon til foreldre/foresatte og forespørsel om samtykke til ungdommens deltakelse i forskningsprosjekt

Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke aksepten for seksuelle minoriteter?

BAKGRUNN OG HENSIKT

Skolene har ofte egne opplegg for undervisningen om seksualitet, seksuell orientering og identitet innenfor rammen av læreplanen (Kunnskapsløftet 2020). I dette prosjektet ønsker vi å se på om skolenes undervisning på disse områdene kan påvirke holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter («skeive»). Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i psykologi ved NTNU. Spørsmålene vil dekke hvilke temaer elevene har hatt om i seksualundervisningen, kilder til informasjon om seksuell orientering og identitet, aksept for ulike grupper i samfunnet, bruk av ord og uttrykk om «skeive», aksept for seksuelle aktiviteter, og til slutt noen kunnskapsspørsmål om seksualitet og prevensjon. Funnene fra prosjektet vil kunne bidra til å skaffe oss mer kunnskap om betydningen av undervisningen for elevers holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET?

Dersom ungdommen din er under 16 år må begge foreldre/foresatte gi skriftlig samtykke for at ditt barn skal kunne delta. Dette samtykket gis gjennom Meldeboka. Elever som er fylt 16 år kan selv samtykke (muntlig). Det vil ta omtrent 15 minutter å svare på spørsmålene. Noen av spørsmålene kan oppleves som nærgående. Det er likevel viktig at man svarer ærlig på dem. Det er helt frivillig å delta, og eleven kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Eleven samtykker i deltakelse på siste side i skjemaet, og bekrefter svarene sine ved å trykke «send» på siste side. Det er mulig å se hvilke spørsmål som er med på spørreskjemaet ved å gå inn på denne siden: http://folk.ntnu.no/tomknud/survey_students.pdf

Premietrekning: Alle som fyller ut spørreskjemaet og som har oppgitt gyldig epostadresse har mulighet til å være med i trekningen av 5 kinokort som hver gir gratis adgang til to filmer ved Trondheim Kino.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN?

Bortsett fra e-postadressen registreres ingen *direkte* personidentifiserende opplysninger. Andre opplysninger eleven gir kan være *indirekte* personidentifiserende (gjennom

kombinasjoner av svar), men alle analyser blir presentert på gruppenivå slik at ingen enkeltpersoner kan identifiseres. Når det er trukket ut gevinster vil epostadressene slettes og opplysningene bli behandlet som anonyme data (senest innen utgangen av april 2021). Foreldre/foresatte vil ikke ha rett til å vite hva elevene har svart i undersøkelsen. Deltakerne har mulighet til å trekke seg fra undersøkelsen, også etter de har svart, om de skulle ønske det (se nedenfor). Fram til epostadressene slettes, har elevene rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om dem,
- få rettet personopplysningene om seg,
- få utlevert en kopi av sine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

NTNU er behandlingsansvarlig for undersøkelsen, og NTNUs personvernombud er Thomas Helgesen (tlf. 930 79 038)

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du kontakte Mia Brathagen Lie (student) på epost: miabl@stud.ntnu.no eller professor Mons Bendixen (veileder) på epost: mons.bendixen@ntnu.no

På oppdrag fra NTNU har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Med vennlig hilsen
Mia Brathagen Lie, masterstudent
Mons Bendixen, professor
Institutt for psykologi, NTNU

Appendiks C: Spørreskjema

Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke aksepten for seksuelle minoriteter?

Seksualundervisningen i ungdomsskolen: Kan den øke aksepten for seksuelle minoriteter?

Informasjon

Formålet med undersøkelsen er å se om skolens undervisning kan påvirke holdninger til, og aksept av, seksuelle minoriteter («skeive»). Du får blant annet spørsmål om hvilke temaer dere har hatt om i seksualundervisningen, kilder til informasjon om seksuell orientering og identitet, aksept for ulike grupper i samfunnet, bruk av ord og uttrykk om «skeive», aksept for seksuelle aktiviteter, og til slutt noen kunnskapsspørsmål om seksualitet og prevensjon.

Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i psykologi ved NTNU. Det tar omtrent 15 minutter å besvare spørsmålene. Noen av spørsmålene kan oppleves som nærgående. Det er likevel viktig at du svarer ærlig på dem.

Det er helt frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Du samtykker i deltakelse på siste side i skjemaet, og bekrefter svarene dine ved å trykke «send» på siste side.

På slutten av spørreskjemaet kan du oppgi din e-postadresse om du ønsker å bli med i premietrekningen. Den gir deg også mulighet til å trekke deg fra undersøkelsen om du skulle ønske det (se nedenfor). E-postadressen vil bli slettet fra datamaterialet når datainnsamlingen avsluttes, senest innen utgangen av april 2021.

Bortsett fra e-postadressen registreres ingen *direkte* personidentifiserende opplysninger. Andre opplysninger du gir kan være *indirekte* personidentifiserende (gjennom kombinasjoner av svar), men alle analyser blir presentert på gruppenivå slik at ingen enkeltpersoner kan identifiseres. Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- få rettet personopplysningene om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Premietrekning: Alle som fyller ut spørreskjemaet og som har oppgitt gyldig epostadresse har mulighet til å være med i trekningen av 5 kinokort som hver gir gratis adgang til to filmer ved Trondheim Kino.

NTNU er behandlingsansvarlig for undersøkelsen, og NTNUs personvernombud er Thomas Helgesen (tlf. 930 79 038)

Dersom du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter kan du kontakte Mia Brathagen Lie (student) på epost: miabl@stud.ntnu.no eller professor Mons Bendixen (veileder) på epost: mons.bendixen@ntnu.no

På oppdrag fra NTNU har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Med vennlig hilsen

Mia Brathagen Lie, masterstudent

Mons Bendixen, professor

Institutt for psykologi, NTNU

1. OM UNDERVISNING OMKRING SEKSUALITET PÅ SKOLEN

Hvilke av temaene nedenfor har du hatt undervisning om dette skoleåret eller tidligere? (Du kan sette flere kryss)

- Sex
- Forelskelse
- Seksuell helse
- Ulike typer seksuell orientering og identitet
- Seksuelt overførbare infeksjoner
- Kjønnsuttrykk og normalitet
- Grenser, grensesetting og respekt
- Pornografi og sex og nett

Hvor fornøyd er du med opplegget for seksualundervisningen?

- Svært misfornøyd
- Misfornøyd
- Litt misfornøyd
- Verken fornøyd eller ikke
- Litt fornøyd
- Fornøyd
- Svært fornøyd

Skriv kort med egne ord hva du var fornøyd eller ikke fornøyd med

2. OM KILDER TIL KUNNSKAP OM SEKSUELL ORIENTERING OG IDENTITET

Hvor mye informasjon har du fått om temaene seksuell orientering og kjønnsuttrykk/seksuell identitet fra disse kildene:

Seksualundervisning eller undervisning i andre fag av lærer

- Ingen

- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Seksualundervisning av helsesykepleier

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Helsestasjon for ungdom (HFU)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Sosiale medier (instagram, snapchat, facebook, etc.)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Restart (undervisningsopplegg fra Skeiv ungdom)

- Ingen

- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Youchat (samtaletilbud fra Helseutvalget, chat med folk som selv er skeive)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Skeiv verden (nasjonal interesseorganisasjon for lhbti-personer med minoritetsbakgrunn)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Ungdomstelefonen (Skeiv Ungdoms telefon-, chatte- og meldingstjeneste)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

iChatten (chat med fagpersoner med sexologisk videreutdanning eller transkompetanse)

- Ingen

- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Sex og samfunn (chat med fagpersoner blant annet: helsesykepleiere, sykepleiere, sexologiske rådgivere og leger)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

MSO (Medisinernes seksualopplysning, undervisning gjort av medisinstudenter på skolen)

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Ung.no

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Andre kilder

- Ingen
- Litt
- Noe
- Mye
- Ukjent

Kommenter hvilke andre kilder du har fått informasjon fra:

3. INFORMASJON OM DEG SELV

Hva er ditt kjønn?

- Jente
- Gutt
- Annet
- Ønsker ikke å svare

Kommenter gjerne hvilken kjønnsidentitet du har:

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hva er ditt kjønn?»

Hvilken skole går du på?

Hvilken klasse går du i?

- 9. klasse
- 10. klasse

Seksualitet

På en skala fra 1-5, hvor sterk tiltrekning føler du til jenter?

- Ingen
- 2
- 3
- 4
- Veldig sterk
- Har ikke tenkt på det

På en skala fra 1-5, hvor sterk tiltrekning føler du til gutter?

- Ingen
- 2
- 3
- 4
- Veldig sterk
- Har ikke tenkt på det

Tro

Jeg ser på meg selv som religiøs/troende

- Svært uenig
- Litt uenig
- Verken enig eller uenig
- Litt enig
- Svært enig

Etnisitet

Er du født i Norge?

- Ja
- Nei

Om du ønsker det kan du oppgi hvilket land

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Nei» er valgt i spørsmålet «Er du født i Norge?»

Er du oppvokst i Norge?

- Ja Nei

Om du ønsker det kan du oppgi hvilket land

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Nei» er valgt i spørsmålet «Er du oppvokst i Norge?»

Er foreldrene dine født og oppvokst i Norge?

- Ja begge
 Ja én av dem
 Nei

Les dette nøye først (det er en liten forklaring på grupper vi spør om):

- *Heterofil*: Person som kan bli forelsket i og/eller seksuelt tiltrukket av noen av motsatt kjønn.
- *Lesbisk*: Jente/kvinne som kan bli forelsket i og/eller blir seksuelt tiltrukket av noen av sitt eget kjønn.
- *Homofil*: Gutt/mann som kan bli forelsket i og/eller blir seksuelt tiltrukket av noen av sitt eget kjønn.
- *Bifil*: Person som kan bli forelsket i og/eller bli seksuelt tiltrukket av mer enn ett kjønn.
- *Transperson*: personer som har en kjønnsidentitet som skiller seg fra det kjønn de ble tildelt ved fødselen (biologisk kjønn).
- *Ikke-binær*: er en kjønnsoppfatning som innebærer at en person verken opplever seg som kvinne eller mann.
- Personer som enten **ikke** er heterofile eller ikke født som det kjønn man identifiserer seg som omtaler seg selv ofte som «skeiv».

4. HVOR GODT LIKER DU FØLGENDE GRUPPER

Uten å tenke veldig grundig gjennom det, hvordan ser du på typiske medlemmer av følgende gruppe: Kvinner

- Misliker veldig mye

- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Menn

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Homofile (menn)

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Lesbiske (kvinner)

- Misliker veldig mye

- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Bifile menn

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Bifile kvinner

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske mye
- Liker veldig mye

Transpersoner

- Misliker veldig mye

- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske mye
- Liker veldig mye

Ikke-binære

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske mye
- Liker veldig mye

Kvinnelige lærere

- Misliker veldig mye
- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

Mannlige lærere

- Misliker veldig mye

- Misliker ganske mye
- Misliker litt
- Verken liker eller misliker
- Liker litt
- Liker ganske godt
- Liker veldig godt

5. KONTAKT MED SEKSUELLE MINORITETSPERSONER, TRANSPERSONER OG IKKE-BINÆRE

Hvor ofte er du i kontakt med (snakker med eller liknende)...

en lesbisk jente/kvinne?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

en homofil gutt/mann?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

en bifil jente/kvinne?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

en bifil gutt/mann?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

en transperson?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

en ikke-binær person?

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Hvor godt kjenner du ...

en lesbisk kvinne/jente?

- Ikke i det hele tatt
- Litt
- Ganske godt
- Godt
- Svært godt
- Vet ikke

en homofil gutt/mann?

- Ikke i det hele tatt
- Litt
- Ganske godt
- Godt
- Svært godt
- Vet ikke

en bifil jente/kvinne?

- Ikke i det hele tatt

- Litt
- Ganske godt
- Godt
- Svært godt
- Vet ikke

en bifil gutt/mann?

- Ikke i det hele tatt
- Litt
- Ganske godt
- Godt
- Svært godt
- Vet ikke

en transperson?

- Ikke i det hele tatt
- Litt
- Ganske godt
- Godt
- Svært godt
- Vet ikke

en ikke-binær person?

- Ikke i det hele tatt
- Litt
- Ganske godt
- Godt

- Svært godt
- Vet ikke

6. HOLDNINGER HOS PERSONER I DIN OMGANGSKRETS

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på lesbiske jenter/kvinner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på lesbiske jenter/kvinner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på homofile gutter/menn?

- Svært negativt
- Negativt

- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på homofile gutter/menn?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken negativt eller positivt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på bifile jenter/kvinner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på bifile jenter/kvinner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken negativt eller positivt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på bifile gutter/menn?

- Svært negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på bifile gutter/menn?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på transpersoner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på transpersoner?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du dine nærmeste venner ser på ikke-binære personer?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt

- Svært positivt
- Vil ikke svare

Hvordan tror du elever på skolen din ser på ikke-binære personer?

- Svært negativt
- Negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Positivt
- Svært positivt
- Vil ikke svare

7. ORD OG UTTRYKK

Hvis en heterofil gutt blir kalt for «homo», «homse», «gay» eller liknende, oppfatter jeg det som...

- Svært negativ erting
- Negativ erting
- Verken negativ eller positiv erting
- Positiv erting
- Svært positiv erting

Hvis en heterofil jente blir kalt for «lesbe», «dyke» eller liknende, oppfatter jeg det som...

- Svært negativ erting
- Negativ erting
- Verken negativ eller hyggelig erting
- Hyggelig erting

- Svært hyggelig erting

Hvis en homofil gutt blir kalt for «homo», «homse», «gay» eller liknende, oppfatter jeg det som...

- Svært negativ erting
- Negativ erting
- Verken negativ eller positiv erting
- Positiv erting
- Svært positiv erting

Hvis en lesbisk jente blir kalt for «lesbe», «dyke» eller liknende, oppfatter jeg det som...

- Svært negativ erting
- Negativ erting
- Verken negativ eller positiv erting
- Positiv erting
- Svært positiv erting

Jeg har hørt vennene mine bruke ordet «homo», «homse», «lesbe», «dyke», «gay» eller liknende ord på en nedsettende (negativ) måte det siste året.

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Jeg har hørt vennene mine bruke ordet «homo», «homse», «lesbe», «dyke», «gay» og liknende ord til å tulle på en hyggelig (positiv) måte det siste året.

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Jeg har selv sagt «lesbe», «dyke», eller liknende ord til jenter det siste året.

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Jeg har selv sagt «homo», «homse», «gay» eller liknende ord til gutter det siste året.

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uken
- 2-5 ganger i uken
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Jeg har selv blitt kalt for «homo», «homse», «lesbe», «dyke», «gay» eller liknende ord det siste året.

- Aldri
- Sjeldnere enn en gang i måneden
- 2-3 ganger i måneden
- 1 gang i uka
- 1-3 ganger i uka
- Bortimot daglig
- Vet ikke

Jeg har kalt en aktivitet (eksempelvis en sport) eller gjenstand for «homo», «gay» eller liknende ord det siste året. (Mulig å krysse av på flere alternativer)

- Ja, på en hyggelig måte
- Ja, på en negativ måte
- Nei

Jeg har kalt noen som jeg trodde var homofil, lesbisk eller bifil, for «homo», «homse», «lesbe», «dyke», «gay» eller liknende ord. (Mulig å krysse av på flere alternativer)

- Ja, på en hyggelig måte
- Ja, på en negativ måte
- Nei

8. OM Å KUNNE VELGE SEKSUELL ORIENTERING OG IDENTITET

I hvilken grad tror du folk selv kan velge hvilken seksuell orientering de har (dvs. hvem de er tiltrukket av)?

- Svært liten grad
- Liten grad
- Til en viss grad
- Stor grad
- Svært stor grad

I hvilken grad tror du folk selv kan velge hvilken seksuell identitet de har (dvs. hvilket kjønn de har)?

- Svært liten grad
- Liten grad
- Til en viss grad
- Stor grad
- Svært stor grad

9. TANKER RUNDT

Jeg mener det bør være opp til en selv å velge hvilket kjønn man skal ha

- Helt uenig
- Litt uenig
- Verken enig eller uenig
- Litt enig
- Helt enig

Det er greit at folk kliner med hverandre på fest

- Helt uenig
- Litt uenig
- Verken enig eller uenig
- Litt enig
- Helt enig

Det er greit at gutter kliner med hverandre på fest

- Helt uenig
- Litt uenig
- Verken enig eller uenig
- Litt enig

Helt enig

Det er greit at jenter kliner med hverandre på fest

Helt uenig

Litt uenig

Verken enig eller uenig

Litt enig

Helt enig

Det ville vært greit for meg om en person av motsatt kjønn prøvde å sjekke meg opp

Helt uenig

Litt uenig

Verken enig eller uenig

Litt enig

Helt enig

Det ville vært greit for meg om en person av samme kjønn prøvde å sjekke meg opp

Helt uenig

Litt uenig

Verken enig eller uenig

Litt enig

Helt enig

10. SPØRSMÅL OM SEKSUALITET OG PREVENSJON

Hvor stor andel av befolkningen i Norge tror du selv oppgir å være skeive (LHBTI+)? (Oppgi prosent med hele tall, bare skriv tall ikke prosenttegn)

Hvilken type prevensjon er den eneste som beskytter mot uønsket graviditet og seksuelt overførbare infeksjoner?

- P-stav
- Hormonspiral
- P-sprøyte
- Kondom
- Kobberspiral

Hva er den vanligste seksuelt overførbare infeksjonen i Norge?

- Mykoplasma
- Gonoré
- Klamydia
- Syfilis
- Herpes

Hva er gjennomsnittlig debutalder (første gang man har samleie) for jenter/kvinner i Norge?

- 14 år
- 15 år
- 16 år
- 17 år
- 18 år
- 19 år
- 20 år

Hva er gjennomsnittlig debutalder (første gang man har samleie) for gutter/menn i Norge?

- 14 år
- 15 år
- 16 år

- 17 år
- 18 år
- 19 år
- 20 år

Vennligst skriv e-postadressen din i feltet om du ønsker å ha mulighet til å få slettet opplysningene dine, ta kontakt med oss og være med i premietrekning.

Jeg gir herved mitt samtykke til deltakelse i denne studien

- Ja
- Nei

Ved å trykke «send» bekrefter du at du ønsker å sende inn dine svar. Dersom du har oppgitt e-postadressen din har du frem til sletting av e-postadresser ved prosjektslutt mulighet til å trekke sine svar i etterkant ved å kontakte prosjektansvarlige.

Takk for deltakelse i denne undersøkelsen! Vi setter veldig pris på at dere tok dere tid til å svare. En oppsummering av funnene blir formidlet til skolen i løpet av våren 2021.

[Se nylige endringer i Nettskjema](#)

